

LINGUA LATINA

W. H. D. ROUSE

S. G. AGNEW

DECEM FÂBULÆ

V. L. PAGE

L. L. MANTWING

E. RYER

OXONII

E. TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

478
P166D

5152

RULES

1. Books may be kept two weeks and may be renewed once for the same period, except 7 day books and magazines.

2. A fine of two cents a day will be charged on each book which is not returned according to the above rules. No book will be issued to any person incurring such fine until it has been paid.

3. All injuries to books beyond reasonable wear and all losses shall be made good to the satisfaction of the Librarian.

4. Each borrower is held responsible for all books drawn on his card and for all fines accruing on the same.

267 1/2 2nd

AVILA COLLEGE

[REDACTED] Library
[REDACTED]

DECEN F6ABVLAE PVER&IS PVLL&I
PAINE, WALTER LIONEL.

478/P166D

DECEM FĀBVLAĒ

PVERĪS PVELLĪSQVE AGENDAE

BY

W. L. PAINE

C. L. MAINWARING

AND

MISS E. RYLE

OXFORD

AT THE CLARENDON PRESS
LONDON, EDINBURGH, NEW YORK
TORONTO AND MELBOURNE
HENRY FROWDE

1912

LINGUA LATINA

EDITORS

DR. ROUSE, PERSE SCHOOL, CAMBRIDGE

S. O. ANDREW, WHITGIFT GRAMMAR
SCHOOL, CROYDON

PREFACE

It is fortunately no longer needful to defend the Direct Method of teaching languages: no one whose opinion is based on knowledge now attacks it, so long as the languages to be taught are modern. But there was a time, not so long ago, when the method was derided as foolish or slovenly by those who had not tried it; and this is the case now with the Direct Method of teaching Latin and Greek. Those who have tried it, so far as my knowledge goes, are quite at ease in their minds: they have found not only that it is quicker and more attractive, but that it does really what the exercise-book method pretends to do, that is, it holds the attention in detail, disciplines the mental faculties, and enables the scholars to understand and to appreciate the best qualities in the best literature.

Of course, the Direct Method is not all talking; the system includes reading, writing, and even the conscious learning of grammar; although in different order and different proportion to that of the exercise books. But speech does take in it the first place; and one application of speech is seen in these little plays. By applying it to a story, we can bring into use groups of ideas which cannot come into the boy's ordinary life. But the effect on him is just as vivid: in youth, especially, make-believe is as real as what we call real. For the time being the actor is Theseus or Ulysses, Thersites, or a fox, and the imagination, which as things are hardly survives the nursery, can easily be kept alive until the pupil grows up. Perhaps it is more than a scholastic convenience; may it not be that pupils thus trained will keep in the sordid struggles of life something of the child's simplicity and light-heartedness?

However that may be—and I am quite serious in believing that this spirit is worth much wealth—there is

no doubt as to the scholastic convenience. Those who have only three or four hours a week, as is often found in girls' schools, may be reluctant to spare part for what seems to be a frivolous amusement. They need fear nothing: experience will show that Latin plays amply repay for the time spent on them, in greater readiness, clearer speech, wider range of words and constructions, not to mention the pupils' enjoyment, without which nothing is worth learning. The gusto of acting gives all the stimulus that is needed to make learning no drudgery. What we know of Latin is what we have in our memory and ready for instant use, not what we can puzzle out with a grammar and dictionary; the physical reaction helps us to learn, to remember, and to use. Thus to learn the actor's part may take the place of 'rep' in the early stages, and may prepare the memory for the more difficult task of learning poetry by heart in the later stages.

These plays may be read, or they may be learnt for acting, or both, and they help to supply reading material for a stage where Latin authors are of little use. The principle once learnt, any teacher may make his own plays: and this is the best thing educationally. He may read or tell a story from Roman history or legend, and call upon certain persons to take its parts: then and there he and his class together may make up the parts, which may be improved or added to in the study. In the end he will have a home-made play, which will need no learning, for it will have been evolved from his class; and with care and judgement he may teach a great deal in this way. Thus also we get from the beginning that which is the supreme end of language-teaching, an opportunity for self-expression.

Meanwhile words, syntax, and accidence are absorbed unconsciously; and after a little systematic arrangement, the master may, if he pleases, set a grammar paper without doing any harm.

W. H. D. ROUSE.

AUTHORS' NOTE

The plays are intended for the use of boys and girls in their first year of learning Latin on the Direct Method. The grammar and syntax have therefore been confined to constructions which do not require the subjunctive mood or oratio obliqua. They are graduated in difficulty, so that they may be taken at convenient intervals from the beginning of the course, and can thus provide a means of revision and a storehouse of vocabulary and grammar.

They may be treated simply as reading matter or, as originally intended, for the purpose of acting, either in class or more formally. For acting in the class-room, the arrangement of the caste must depend upon the numbers; for instance, when the characters are few, two or even three complete castes may be arranged, and while one performs, the others listen, correct, and prompt, or, again, a long character may be divided into several parts.

With regard to the more formal production of the plays, it will be found that very few stage properties or scenery are required and, in fact, it is probably much better for those taking part to perform without any effects except, perhaps, costumes. We shall be glad, however, to give any detailed suggestions that we have found useful in producing them ourselves.

We wish to express our thanks to Professor E. V. Arnold for permission to print *Pyramus et Thisbē*. The idea and composition were largely his, and it was performed last year under his supervision by boys and girls who had been learning Latin for a fortnight at the Summer School of Latin, Bangor.

W. L. P.

C. L. M.

E. R.

May 1912.

INDEX

	PAGINA
PYRAMUS ET THISBE	VII
LUDUS	XVII
MEDICUS	XXII
HORATIUS	XXVII
CIRCE	XXXIV
POLYPHEMUS	XLIII
REDITUS ULIxis	LI
TROIA CAPTA	LX
THESEUS	LXIX
VERRES	LXXVIII

PYRAMUS ET THISBE

PERSŌNAE.

Pȳramus.

Pater Pȳramī.

Thisbē.

Māter Thisbae.

Sōl.

(Scaena I.)

Domus Pȳramī I–XII.

Domus Thisbae IX–XX.

Aedificātor.

(Scaena II.)

Lūna.

Leō.

Ninus.

Statuae I–V.

Statuae VI–X.

Plōrātōrēs.

Princeps Plōrātōrum.

SCAENA PRIMA. IN MEDIO OPPIDO.

*A tergō caelum caeruleum ; per tabulātum angustum sōl et
lūna trāns caelum eunt. Ante tabulātum stant sellae.
Praetereā nīhil nisi lātum spatium.*

*Intrant omnēs et in sellis cōsūdunt. Aedificātor
surgit et spectātōribus dicit :*

AED. Haec fābula vocātur Pȳramus et Thisbē. In
mediō oppidō sumus.

[Aedificātor sē ad puerōs vel puellās vertit.]

AED. Surge !

I. Surgō. DOM. PYR. Surgis. DOM. THI. Surgit.

AED. Surgite !

II et III. Surgimus. DOM. PYR. Surgitis.

DOM. THI. Surgunt.

AED. Ambulā !

I. Ambulō. DOM. PYR. Ambulās.
DOM. THI. Ambulat.

AED. Ambulāte!

II et III. Ambulāmus. DOM. PYR. Ambulātis.
DOM. THI. Ambulant.

AED. Sistite!

I, II, III. Sistimus. Nōs sumus mūrus prīmus.

DOM. PYR. Vōs estis mūrus prīmus.

DOM. THI. Illi (vel illae) sunt mūrus prīmus.

III. [*sē vertit et vocat.*] Veni!

IV. Veniō. DOM. PYR. Venīs. DOM. THI. Venit.

III. Venite!

V et VI. Venīmus. DOM. PYR. Venītis.
DOM. THI. Veniunt.

AED. Sistite!

IV, V, VI. Sistimus. I, IV, V, VI. Nōs sumus mūrus
secundus.

DOM. PYR. Vōs estis mūrus secundus.

DOM. THI. Illi (vel illae) sunt mūrus secundus.

AED. Tē admovē!

VII. Mē admoveō. DOM. PYR. Tē admovēs.
DOM. THI. Sē admovet.

AED. Vōs admovēte!

VII et VIII. Nōs admovēmus. DOM. PYR. Vōs admo-
vētis. DOM. THI. Sē admovent.

AED. Sistite!

VII et VIII. Sistimus.

VI, VII, VIII. Nōs sumus mūrus tertius.

DOM. PYR. Vōs estis mūrus tertius.

DOM. THI. Illi (vel illae) sunt mūrus tertius.

AED. Surge!

XIII. Surgō. DOM. THI. Surgis. DOM. PYR. Surgit.

AED. Surgite!

XIV et XV. Surgimus. DOM. THI. Surgitis.

DOM. PYR. Surgunt.

AED. Ambulā!

XIII. Ambulō. DOM. THI. Ambulās.

DOM. PYR. Ambulat.

AED. Ambulāte!

XIV et XV. Ambulāmus. DOM. THI. Ambulātis.

DOM. PYR. Ambulant.

AED. Sistite!

XIII, XIV, XV. Sistimus. Nōs sumus mūrus primus.

DOM. THI. Vōs estis mūrus primus.

DOM. PYR. Illi (vel illae) sunt mūrus primus.

XV. [*sē vertit et vocat.*] Veni!

XVI. Veniō. DOM. THI. Venīs. DOM. PYR. Venit.

XV. Venite!

XVII et XVIII. Venīmus. DOM. THI. Venītis.

DOM. PYR. Veniunt.

AED. Sistite!

XVI, XVII, XVIII. Sistimus.

XIII, XVI, XVII, XVIII. Nōs sumus mūrus secundus.

DOM. THI. Vōs estis mūrus secundus.

DOM. PYR. Illi (vel illae) sunt mūrus secundus.

AED. Tē admovē!

XIX. Mē admoveō. DOM. THI. Tē admovēs.

DOM. PYR. Sē admovet.

AED. Vōs admovēte!

XIX et XX. Nōs admovēmus. DOM. THI. Vōs admo-
vētis. DOM. PYR. Sē admovent.

AED. Sistite!

XIX et XX. Sistimus.

XVIII, XIX, XX. Nōs sumus mūrus tertius.

DOM. THI. Vōs estis mūrus tertius.

DOM. PYR. Illi (vel illae) sunt mūrus tertius.

AED. Surgite !

[*X sellam sēcum portat et in mediā domō Pȳramī pōnit.* XI
sellam sēcum portat et in mediā domō Thisbae pōnit.]

IX, X, XI, XII. Surgimus. DOM. PYR. Surgitis.

DOM. THI. Surgunt.

IX, X, XI, XII. Ambulāmus. DOM. PYR. Ambulātis.

DOM. THI. Ambulant.

IX, X, XI, XII. Venīmus. DOM. PYR. Venītis.

DOM. THI. Veniunt.

IX, X, XI, XII. Sistimus. DOM. PYR. Sistitis.

DOM. THI. Sistunt.

IX, X, XI, XII. Nōs sumus mūrus medius.

DOM. PYR. Vōs estis mūrus medius.

DOM. THI. Illi (vel illae) sunt mūrus medius.

DOM. PYR. Hīc habitat Pȳramus.

[*Aedificātor ad domum Pȳramī cartam affigit ; in
cartā scriptum est : Hīc habitat Pȳramus.*]

DOM. THI. Hīc habitat Thisbē.

[*Aedificātor ad domum Thisbae cartam affigit ; in
cartā scriptum est : Hīc habitat Thisbē.*]

SOL. [*in tabulātō exstat.*] Ego, Sōl, surgō.

DOM. PYR. Tū, Sōl, surgis.

DOM. THI. Ille, Sōl, surgit.

SOL. Quis illīc habitat, O mūrī ?

DOM. PYR. Pȳramus hīc habitat, O Sōl.

SOL. Quis illīc habitat, O mūrī ?

DOM. THI. Thisbē hīc habitat, O Sōl.

[*Sōl trāns caelum lentē it.*]

PAT. [*ad domum prōdit.*] Ego sum pater.

DOM. PYR. Ille est pater.

PAT. Ubi est iānua ?

IV et V. Nōs sumus iānua.

PAT. Iānuam aperiō. [*IV et V sē vertunt.*]

PYR. [*vocat.*] Quid facis, O pater!

PAT. Iānuam aperiō, O P̄rame.

DOM. PYR. Iānuam aperit pater.

PAT. Ad mē venī, P̄rame!

PYR. Ad tē veniō, pater.

DOM. PYR. Ad illum venit P̄ramus.

PAT. Quid habēs, P̄rame?

PYR. Gladium habeō.

DOM. PYR. Gladium habet P̄ramus.

PAT. Quālis est gladius?

PYR. Acūtus est gladius.

DOM. PYR. Acūtum gladium habet P̄ramus.

PAT. Cōnsīde!

PYR. Cōnsīdō.

DOM. PYR. Cōnsīdit P̄ramus.

PAT. Librum sūme!

PYR. Librum sūmō.

DOM. PYR. Librum sūmit P̄ramus.

PAT. Librum lege!

PYR. Librum legō.

DOM. PYR. Librum legit P̄ramus.

PAT. Ego exeō.

PYR. Tū exīs.

DOM. PYR. Exit pater.

[*Exit pater; P̄ramus sedet et librum legit.*]

MAT. [*ad domum prōdit.*] Ego sum māter.

DOM. THI. Illa est māter.

MAT. Ubi est iānuā?

XVI et XVIII. Nōs sumus iānuā.

MAT. Iānuam aperiō. [*XVI et XVII sē vertunt.*]

THI. [*vocat.*] Quid facis, O māter?

MAT. Iānuam aperiō, O Thisbē.

DOM. THI. Iānuam aperit māter.

MAT. Ad mē venī, Thisbē !

THI. Ad tē veniō, māter.

DOM. THI. Ad illam venit Thisbē.

MAT. Quid habēs, Thisbē ?

THI. Pallam habeo.

DOM. THI. Pallam habet Thisbē.

MAT. Quālis est palla ?

THI. Alba est palla.

DOM. THI. Albam pallam habet Thisbē.

MAT. Cōside !

THI. Cōsido.

DOM. THI. Cōsedit Thisbē.

MAT. Librum sūme !

THI. Librum sūmo.

DOM. THI. Librum sūmit Thisbē.

MAT. Librum lege !

THI. Librum lego.

DOM. THI. Librum legit Thisbē.

MAT. Ego exeo.

THI. Tū exis.

DOM. THI. Exit māter.

[Exit māter ; Thisbē sedet et librum legit.]

[P̄ramus et Thisbē ad mūrū medium appropinquant.]

PYR. Ubi es, Thisbē ?

THI. Ubi es, P̄rame ?

PYR. Hīc sum, Thisbē.

THI. Hīc sum, P̄rame.

PYR. Mel meum !

THI. Corculum meum !

[P̄ramus et Thisbē per mūrū susurrant et cōsiliū faciunt.]

PYR. Ad sepulchrum Nini.

THI. Ad sepulchrum Nini.

[Ad sellās redeunt ; Thisbē legit ; P̄ramus dormit.]

SOL. Ego, Sōl, dēscendō.

DOM. PYR. Tū, Sōl, dēscendis.

DOM. THI. Ille, Sōl, dēscendit.

THI. [*subitō ē sellā surgit et sōlem spectat.*] Quid tū,
Sōl, facis?

SOL. Ego, Sōl, dēscendō. Quid tū, Thisbē, facis?

THI. Ego, Thisbē, exeō.

DOM. THI. Exit Thisbē. [*Exit Thisbē.*]

SOL. Quid tū, P̄rame, facis?

DOM. PYR. Dormit P̄ramus.

SOL. Ego, Sōl, occidō.

DOM. PYR. Tū, Sōl, occidis.

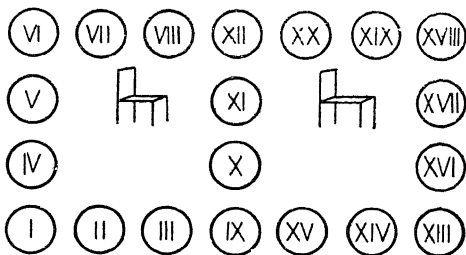
DOM. THI. Ille, Sōl, occidit.

AED. Abite, mūrī.

[*Domus P̄rami et domus Thisbae ad sellās redeunt.*

P̄ramus in mediā scaenā dormit.]

AED. Finis est primae scaenae.

SCAENA SECUNDA. IN MEDIA SILVA.

*Scaena eadem est. Omnēs intrant et in sellis cōsīdunt.
Prīnceps Plōrātōrum surgit et spectātōribus dīcit :*

PRI. Secunda scaena est. In mediā silvā sumus.

NIN. [*prōdit.*] Ego sum Ninus. [*ā sinistrā recumbit.*]
[*Sē recipit.*]
Mortuus sum.

[*Plōrātōrēs prōdeunt et circum Ninum stant.*]

PRI. Lacrimāte, quia Ninus mortuus est.

PLO. Lacrimāmus, quia Ninus mortuus est.

PRI. Sepulchrum facite.

PLO. [*sepulchrum super Ninum pōnunt.*] Sepulchrum
facimus.

Statuae I-V prōdeunt et lacrimant.

PLO. Quī estis?

STA. Nōs sumus statuae.

PLO. Cūr lacrimātis?

STA. Quia Ninus mortuus est, lacrimāmus.

[*Statuae sē circum sepulchrum dispōnunt; Prīnceps
Plōrātōrum cartam ad sepulchrum affīgit; in cartā
scriptum est: Hic iacet Ninus.*]

[*Exeunt Plōrātōrēs.*]

STA. Hic iacet Ninus.

LUN. [*in tabulātō exstat.*] Ego, Lūna, surgō.

STA. Tū, Lūna, surgis.

LUN. Quid vidēō?

STA. Sepulchrum vidēs. Hic iacet Ninus.

LEO. [*prōdit et rugit.*] Ego sum leō.

LUN. Tū es leō.

STA. Ille est leō.

[*Leō post sepulchrum manet. Lūna lentē trans
caelum it.*]

THI. [*prōdit et circumspectat.*] Ubi est sepulchrum?

STA. Hic est sepulchrum. Hic iacet Ninus.

THI. Ubi est Pȳramus? [*Leō rugit.*]

THI. Heu! heu! [*Thisbē fugit; palla humi cadit.*]

LEO. [*pallam sūmit.*] Alba est palla.

STA. Alba est palla.

LEO. [*linguā lambit.*] Nunc rubra est palla.

STA. Nunc rubra est palla. [*Exit leō.*]

PYR. [*prōdit et circumspectat.*] Ubi est sepulchrum?

STA. Hic est sepulchrum. Hic iacet Ninus.

PYR. Ubi est Thisbē?

LUN. Ubi est Thisbē?

PYR. Quid videō?

LUN. Pallam vidēs.

PYR. Rubra est palla.

LUN. Rubram pallam vidēs.

PYR. Thisbē mortua est.

[*Lūna silet.*]

PYR. Nōne gladium habeō?

[*Sē occīdit.*]

Mortuus sum.

LUN. Mortuus es.

STA. Mortuus est Pȳramus.

THI. [*redit.*] Ubi est Pȳramus?

LUN. Ubi est Pȳramus?

THI. Quid videō?

LUN. Pȳramum vidēs.

THI. Pȳramus mortuus est.

LUN. Pȳramus mortuus est.

THI. Nōne gladium videō?

[*Sē occīdit.*]

Mortua sum.

LUN. Mortua es.

STA. Mortua est Thisbē.

LUN. Ego, Lūna, occidō.

STA. Tū, Lūna, occidis.

SOL. [*in tabulātō exstat.*] Ego, Sōl, surgō.

PAT. et MAT. [*intrans.*] Tū, Sōl, surgis.

STA. Ille, Sōl, surgit.

[*Pater et Māter circum sepulchrum ambulant et inter sē loquuntur; subitō mortuōs vident.*]

PAT et MAT. Quid vidēmus?

PAT. Pȳramus mortuus est.

MAT. Thisbē mortua est.

PAT. et MAT. Lacrimāmus.

SOL. Pater et māter lacrimant.

PLO. [*prōdeunt et mortuōs spectant.*] Pȳramus et Thisbē mortuī sunt. Lacrimāmus.

PRI. Sepulchrum facite.

PLO. [*sepulchrum super mortuōs pōnunt.*] Sepulchrum facimus.

SOL. Sepulchrum facitis.

PAT. et MAT. Sepulchrum faciunt.

PAT. (*gladium in sepulchrō pōnit.*) Hic est gladius Pȳramī.

MAT. (*pallam in sepulchrō pōnit.*) Haec est palla Thisbae.

[*Intrans Statuae VI-X.*]

PLO. Qui estis?

STA. Nōs sumus statuae.

PLO. Cūr lacrimātis?

STA. Quia Pȳramus et Thisbē mortuī sunt, lacrimāmus.

[*Statuae sē circum sepulchrum dispōnunt; Princeps Plōrātōrum cartam ad sepulchrum affigit; in cartā scriptum est: Hic iacent Pȳramus et Thisbē. Plōrātōrēs exeunt. Pater et māter in mediā scaenā lacrimant.*]

STA. Hic iacent Pȳramus et Thisbē.

FINIS FABULAE.

LUDUS

PERSŌNAE.

Orbilius *magister lūdī est.*

Discipuli.

QuIntus } *impudentēs*

Sextus } *puerī sunt.*

Mānius *semper dextram
tollit, sed nihil dicit.*

Mārcus *semper interrogat.*

Gāius *māximus puer est.*

Servius *sērō venit.*

Aliī *discipuli.*

SCAENA. IN LUDO ORBILI.

*Orbilius discipulōs manet; dextrā ferulam tenet, librum
sinistrā. Intran̄t discipuli.*

DIS. Salvē, magister!

ORB. Salvete, puerī! Omnēsne adestis? Quis abest?

[*Mānius dextram tollit.*]

QUI. Nōs omnēs adsumus. Titus autem abest.

ORB. Cūr Titus abest? Nōnne herī aderat?

SEX. Ita vērō, sed vesperī ad cēnam apud QuIntum erat.

Multa edēbat, multa bibēbat; itaque hodiē aeger est.

ORB. En puerum stultum! Meritō aegrōtat.

MAR. Cūr meritō aegrōtat? [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Silē, Mārce!

QUI. Tūne, O magister, apud amicum herī cēnābās?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Minimē; sōlus cēnābam.

SEX. Semperne sōlus cēnās? [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Ita.

QUI. O miserum magistrum!

SEX. Nōne unquam nimis edis?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Nunquam nimis edō.

QUI. O miserum magistrum!

MAR. Cūr nunquam nimis edis? [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Silē, Mārce!

SEX. Servius etiam abest, O magister.

GAI. Servius quoque, ut crēdō, apud Quīntum cēnābat.

QUI. Ecce! Videō Servium. Quam sērō venit!

DIS. Cottidiē Servius sērō venit.

MAR. Cur semper sērō venit? [*Mānius dextram tollit.*]

GAI. Quia, cum gallus cantat, nōn surgit.

SEX. Semperne tū, cum gallus cantat, surgis, O magister?

[*Servius lentē intrat.*]

ORB. Ita.

MAR. Cūr, cum gallus—— [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Silē, Mārce! Salvē, Servi!

SER. Salvē, magister!

ORB. Cūr tam sērō venis? [*Mānius dextram tollit.*]

SER. Quia neque loculōs meōs neque tabellās reperire poteram.

ORB. Molestus puer es. Hodiē tē pūniam. Veni ad mē.

DIS. Castigābit eum magister.

ORB. Gai, tolle eum in umerōs tuōs. [*Gaius hoc facit.*]

Sexte et Quīnte, pedēs eius retinēte. [*Sextus et Quīntus hoc faciunt.*] Ferulā eum feriam.

[*Orbilius Servium ferit. Discipulī surgunt, rident, clāmant.*]

SER. O! O! Eheu! O mē stultum! Impiger posthāc erō, neque unquam tibi molestus.

MAR. Cūr Servium castigās, O magister?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Tē etiam castigābō, nisi silēbis. Cōnsidite omnēs,
et stilōs tabellāsque parāte! [*Pueri cōnsidunt et
tabellās parant.*] Quis parātus est? [*Mānius
dextram tollit.*]

ALII. Ego parātus sum.

ALII. Nōndum ego parātus sum.

ORB. Nunc ego recitābō; vōs in tabellis scribite! [*Reci-
tat.*] 'Titus, filius agricolae Rōmāni, tredecim
annōs nātus est.'

MAR. Cūr tredecim annōs nātus est?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Silē, Mārce!

QUI. Quot annōs tū nātus es, O magister?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Nesciō.

MAR. Cūr nescis, O magister? [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Silē, Mārce! Silēte, omnēs! [*Recitat.*] 'Agricola
illum Rōmam māne dūcit.'

MAR. Cūr Rōmam dūcit? [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Nesciō; sed manē et mox fortasse ipse intellegēs.

GAI. Nosterne Titus est in hāc fābulā, O magister?

ORB. Minimē; nōn noster Titus est. [*Recitat.*] 'Rōma
ab agrīs eōrum procul abest.'

SEX. Quam procul abest, O magister?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Multōs passūs abest.

QUI. Quot passūs abest? [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Nesciō.

MAR. Cūr nescis, O magister? [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Silē, Mārce! Nunc pergam. [*Recitat.*] 'Eō igitur

nōn ambulāre possunt, sed equi eōs vehunt.'

SEX. Quot equi eōs vehunt, O magister?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. [*Celeriter recitat.*] 'Cum ad portam Latinam veniunt—'

DIS. Lentius recitā, sōdēs, O magister; tot vocābula scribere nōn possumus.

ORB. Si silēbitis, lentius recitābō. Accūrātē scribite, pueri. [*Recitat lentius.*] 'Cum ad portam Latinam veniunt, ab equis dēscendunt, quia viae intrā mūrū iniquae sunt et angustae.'

MAR. Cūr iniquae et angustae sunt?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Veni ad mē post lūdum et tibi dicam. [*Mārcus lacrimat. Orbilius recitat.*] 'Sex hōrās aedificia spectant. Deinde amicum vident et apud illum prandent.'

GAI. Nōne apud Quīntum prandent?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Minimē, nōn noster Titus est.

QUI. Quod amico Titi nōmen est?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Nesciō; nēmō scit. [*Recitat.*] 'Tandem equos petunt et domum redeunt.'

SEX. Quōrum equos, magister?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Suos equos, stulte! Nōne eōs extrā portam Latinam reliquerunt? [*Mānius dextram tollit.*] Satis est. Nunc Māni, surge! [*Mānius surgit.*] Et recitā tuum pēnsū. Ceteri, audite! [*Mānius recitare temptat; nihil tamen dicere potest; tandem cōnsedit et lacrimat. Ceteri rident et clamant.*]

DIS. Ego possum.

ORB. Tū, Gāi, recitā! [*Gāius recitat.*] Bene recitās, Gāi.

Hodiē otium agētis; discēdite omnēs et valēte!

[*Discipulī surgunt et stilōs tabellāsque sūmunt.*]

DIS. O cāre magister! Grātiās tibi agimus. Valē!

[*Cēterī exeunt; Mārcus prope Orbiliū stat et lacrimat.*]

ORB. Abi!

[*Exit Mārcus.*]

FINIS FABULAE.

MEDICUS

PERSŌNAE.

Titus: <i>puer Rōmānus, duodecim annōs nātus.</i>		Lūcius	} <i>Titī frātrēs, geminī,</i>
Octāvia: <i>Titī māter.</i>		Publius	
		Medicus.	

SCAENA. IN CUBICULO PUERORUM.

A sinistrā stat lātus lēctulus; ibi dormiunt trēs puerī, Titus et Lūcius et Publius. A dextrā est fenestra, ā tergō iānuā. Gallus extrā cantat et puerōs ē somnō excitat.

TIT. Quota hōra est?

LUC. [*ad fenestram currit.*] Prīma ferē hōra est. Sōl mox surget.

TIT. O mē miserum! Pēnsū meum nōn fēcī. Quid Orbilius dicet?

PUB. Immō verō, quid faciet Orbilius?

TIT. Iam ferulam sentiō. Ad lūdum ire nōn audeō.

LUC. Gaudeō quia nōndum ad lūdum imus, ego et Publius.

TIT. Quāles frātrēs estis! Quia vāpulābō, gaudētis.

LUC. et PUB. [*saltant et cantant.*] Titus vāpulābit; Titus vāpulābit.

TIT. [*irātus.*] Vōs etiam vāpulābitis.

[*Frātrēs oculis ferit.*]

LUC. et PUB. [*lacrimant.*] Lacrimāmus, quia Titus vāpulābit. Lacrimāmus, quia Titus vāpulābit.

TIT. Quia vōs vāpulāvistis, lacrimātis. Iterum autem lacrimābitis, nisi bonum cōnsilium mihi inveniētis ; nam ego vāpulāre hodiē nōlō.

PUB. Cōnsilium habeo.

TIT. et **LUC.** Dic nobis.

PUB. Manete ; cōgitō.

TIT. Festinā, Publi ; O mē miserum, vāpulābō.

LUC. Fortasse malum Publius habet cōnsilium ; tum vāpulābis, Tite.

TIT. Nisi statim cōnsilium nārrābis, iterum idem accipiēs.

[*Loculōs sumit.*]

PUB. Cōgitāvī. Audite cōnsilium. Vespert apud Quīntum cēnābās.

TIT. Illud iam scīmus.

PUB. Bene, ibi nimis edisti.

TIT. Quid dicere vis ? Semper nimis edō ; tū quoque et Lūcius.

PUB. Sānē, at tū hodiē aegrōtās, quia nimis vespert edisti.

TIT. At nōn aegrōtō, mī frāter !

LUC. Ostulte, nōne intellegis ? Hodiē aegrum simulābis.

TIT. Intellegō. Euge, Publi ! bonum cōnsilium invenisti ! Tū, Lūci, ī ad mātrem ; illi dē morbo meō aliquid nārrā ! [*Exit Lūcius.*] Publi, ī aquam hunc pannum merge ! Festinā ! nam mātrem audiō ; pannō meōs oculōs preme ! Heu ! heu ! quantum doleō !

[*Octāvia intrat cum Lūciō.*]

OCT. Hercle ! Quam aeger es ! Quid habēs, mī fili ?

TIT. Multum doleō. Nunc calidus sum, nunc frigidus.

OCT. O cāre fili, medicum arcessam. Quis medicum venīre iubēbit ?

LUC. Ego medicum arcessam, mea mātēr.

PUB. Et ego cum Lūciō ibō.

OCT. Ite, parvulī, et medicāmentum ferre medicum iubēte.

LUC. Acerbum medicāmentum sēcum feret medicus.

PUB. Acerbum medicāmentum. [*Exeunt geminī.*]

TIT. Ut sitiō, māter cārissima!

OCT. Miselle puer! Aquam frigidam tibi dabō. Bibe!
[*Titus bibit.*]

TIT. Māter, nunc frigidus sum. Ecce! membra mea tremunt.

OCT. En, vestimentis tē tegam.

TIT. Māter, nimis calidus sum.

OCT. Eheu! Qui morbus tē tenet? Quandō medicus veniet?

TIT. Aliquis iānuam pulsat.

[*Medicus cum pueris intrat.*]

MED. Salvē, domina! Quis aeger est?

OCT. Salvē, medice! Filius meus hīc aegrōtat.

MED. Salvē, puer! Vēni spectātum tē. Aegerne es?
[*Titus annuit.*]

LUC. et PUB. Ita, medice, valdē aeger est.

MED. Num edere potes? [*Titus annuit.*]

LUC. et PUB. Minimē; nihil edere potest.

MED. Ostende mihi linguam tuam. Hem! Quid heri edisti?

TIT. Nesciō, medice.

LUC. Sciō equidem.

PUB. Et ego.

LUC. Apud Quintum vesperī cēnābat.

PUB. Nimis edit—porcum.

LUC. Et lusciniā.

PUB. Et turdōs.

LUC. Et pōma.

PUB. Et lība.

LUC. Et alia multa.

OCT. Minimē mirum, si hodiē aegrōtās.

MED. Minimē mirum est. Medicāmentum tibi parābō.

[*Medicus medicāmentum parat.*]

LUC. Quāle medicāmentum parās?

PUB. Acerbumne est annōn?

MED. Acerbum est.

LUC. et PUB. Acerbum est medicāmentum. Acerbum
est medicāmentum.

MED. Dā mihi pōculum, domina! [*Fundit.*] Nunc bibe,
puer! [*Titus medicāmentum gustat.*]

TIT. Nōlō bibere. Tāle pōculum nunquam bibam.

OCT. Ohē, puer improbe! Quōmodo aegrōtāre dēsīnēs,
nisi medicāmentum bibēs?

LUC. et PUB. Titus bibere nōnvult. Titus bibere nōnvult.

MED. Necesse est bibere.

LUC. et PUB. Acerbum est. Gaudēmus, quia acerbum
est medicāmentum.

TIT. Aliquis mox vāpulābit. [*Geminī audiunt et silent.*]

OCT. Statim bibe; sin minus, patrem vocābō.

TIT. Nōlō. [*Exit Octāvia.*]

PATRIS VOX. Tite, audīsne mē?

TIT. Ita, mī pater.

PATRIS VOX. Nōnne medicāmentum bibere vis?

TIT. Sānē, mī pater, bibere volō. [*Dum bibit, Octāvia
intrat.*]

OCT. Medicāmentum bibit Titus.

MED. Bene; deinde tranquillē dormiēs. Mox validus
iterum eris et rōbustus. Valē, domina; valēte,
puerī.

OMNES. Valē, medice. [*Exit Medicus.*]

TIT. Iam validior sum. Licetne mihi surgere, māter?

OCT. Nōn licet, O stulte. Tōtum diem in lēctulō iacēbis.
Et ego prope tē manēbō.

TIT. Nōn necesse est tibi, cārissima mātēr, prope mē
manēre.

OCT. Meus es filius. Prope tē manēbo, dum aegrōtās.

LUC. et PUB. Licetne nōbīs in hortō lūdere?

OCT. Abīte, geminī, et in hortō lūdite.

LUC. et PUB. Titus in lēctulō manēbit, tōtum diem in
lēctulō manēbit. [*Exeunt Lūcius et Publius.*
Titus pūgnū agitat.]

FINIS FABULAE.

HORATIUS

PERSŌNAE

Porsenna : *rēx Etruscōrum.*
 Sextus Tarquinius : *filius*
Tarquinī Superbī.
 Mamilius : *rēx Tusculī, socius*
Porsennae.

Scaena I.

Tarquinius Superbus : *rēx*
Rōmānōrum, exsul.
 Vigilēs : *Etruscī.*
 Ducēs Militum : *Etruscī.*

Scaena II.

Valerius	} <i>cōsulēs Rōmānī.</i>
Pulvillus	
Horātius Cocles	} <i>senātōrēs</i> <i>Rōmānī</i>
Spurius Lartius	
Titus Herminius	
Vigil Primus	} <i>Rōmānī.</i>
Vigil Secundus	
Civēs : <i>Rōmānī.</i>	
Militēs : <i>Etruscī.</i>	

SCAENA PRIMA. IN CASTRIS ETRUSCORUM.

Vesperī. Porsenna ante tabernāculum suum stat ; ā dextrā
Mamilius ; ā sinistrā Tarquinius Superbus ; ā tergō Sextus
Tarquinius. Ante eōs ducēs militum imperāta manent.
Longē ā dextrā stant vigilēs ; hī Rōmam prōspectant.

POR. Bene pūgnāvistis hodiē, O ducēs, vōs et militēs
 Etruscī.

DUC. Grātias tibi agimus, rēx māxime ; prō patriā et prō
 tē pūgnāvimus.

POR. Quōmodo, Mamili, hunc montem cēpisti, ubi iam
 castra posuimus ?

SEX. Iāniculum vocātur hic mōns.

SUP. Iāniculum habēmus ; facile erit Rōmam capere.

POR. Quōmodo Iāniculum cēpisti, Mamili ? Nārrā nōbīs !

DUC. Bene nōs dūxit Mamilius, O rēx māxime !

POR. Hoc sciō ; attendite animum et audite !

MAM. O rēx māxime, Iāniculum tenebat Pulvillus cōn-
sul cum centum militibus ; iuvenis est et malus
dux ; male imperat neque Rōmānī illī pārere
volunt. At diū nōbīs resistēbant ; neque facile
erat illud parvum āgmen dē monte pellere.
Tandem centum milites circum montem misi ;
hī ā tergō Rōmānōs subitō oppūgnant. Pul-
villus pavidus tergum vertit ; cum quīnquāgintā
hominibus effugere potest ; cēterōs occīdimus.
Ille, tertius in ordine ducum [*Ducem quendam
indicat*], prīmus in summum montem pervēnit.
Hostēs illum vulnerāverant et signiferum occī-
derant. Statim ille signum ē dextrā mortui
trāxit et in summō monte posuit.

POR. Bene fecisti, Mamili ; bene fecerunt tui milites.
Tū, dux vulnerāte, hūc veni ! [*Dux tertius
appropinquat.*] Accipe hoc praemium ! [*Ar-
millam brachii circumdat. Tum dux sē in ordinem
recipit.*] Crās Rōmam oppūgnābimus.

DUC. [*lactis clāmōribus.*] Crās Rōmam capiēmus.

SUP. Crās rēx iterum erō Rōmānōrum.

SEX. Crās omnēs inimicōs occīdam.

SUP. Crās omnēs nōbiles in vincula cōniciam.

SEX. Vae victis ! nōs enim Rōmā expulserunt.

SUP. Ignāvi hominēs rēgem habere nōlebant ; poenās
crās dabunt.

DUC. [*murmurant.*] Fortēs, nōn ignāvi, sunt Rōmāni.
Fortēs hostēs amāmus ; ignāvōs odimus amicōs.

POR. Quandō et quōmodo Rōmam oppūgnābimus ?

SEX. Statim hoc faciēmus ; si enim Rōmāni pontem
Sublicium frangent, neque Tiberim trānsire
neque urbem intrāre poterimus.

- DUC. Nōs quidem hodiē diū pūgnāvimus ; sine somnō
militēs nōn bene pūgnābunt.
- SUP. Vigil ! Vigil !
- VIG. Quid vīs, rēx ?
- SUP. Quid nunc Rōmānī faciunt ?
- VIG. Omnēs intrā moenia sē recēpērunt. Vigilēs tamen
ē moenibus prōspectant.
- POR. Frēgēruntne pontem ?
- VIG. Minimē, rēx māxime ! Stat pōns.
- POR. Quālis erit nox ?
- VIG. Obscūra ; nūbilāre enim coepit, neque lūna
fulgēbit. Etiam nunc vigilēs Rōmānōs vidēre
nōn possumus ; nōn iam pōns in cōnspectū est ;
hāc nocte caeci erunt vigilēs.
- POR. Bene dixistis, vigilēs. Hoc igitur cōnsilium omnēs
audite ! Quārtā vigiliā, dum Rōmānī adhūc
dormiunt, ad pontem silentiō appropinquābimus.
Antequam illūc pervēnerimus, nōs neque vidēre
neque audire vigilēs poterunt. Nullā morā
pontem trānsibimus et portam facile rumpēmus,
dum Rōmānī arma petunt et tōtā urbe trepidant.
- DUC. Bonum cōnsilium cēpisti, O rēx māxime ! Vincē-
mus.
- POR. Hoc cōnsilium, ducēs, militibus nūntiate ! Deinde
usque ad quārtam vigiliam dormite !
- DUC. Audimus et pārēbimus.
- POR. Vigilēs, cum quārtā vigilia erit, ē somnō nōs omnēs
excitate !
- VIG. Audimus et pārēbimus.

SCAENA SECUNDA. ROMAE.

*A sinistrā appārent moenia urbis; Tiberis praeter moenia
fluit; rīpam ulteriōrem ad portam urbis iungit
pōns Sublicius. Vigilēs ē summīs moenībūs prōspectant.
In rīpā ulteriōre āgmen Etruscōrum ad Pontem Sub-
licium silentiō appropinquat, sed adhūc procul abest,
cum sōl surgere incipit. Primā lūce vigilēs hostēs vident.*

VIG. I. Audīsne aliquid?

VIG. II. Quam timidus es! Ventus aquam agitat.

VIG. I. Pedēs hominum audiō.

VIG. II. Nōlī hoc crēdere. Sōl mox surget; tum vidēre
poterimus.

VIG. I. Aliquid videō. Aliquid sē movet.

VIG. II. Agmen est. Hostēs sunt.

VIG. I. Surgite, Rōmānī. Hostēs adsunt.

VIGILES. Surgite, Rōmānī. Hostēs adsunt.

[*Civēs armātī portam aperiunt et prōspectant. Valerius
et Pulvillus in pontem currunt.*]

VAL. Frangite pontem, civēs.

PUL. Tempus nōn dabunt hostēs. Eheu, nōs primōs
occident. Quid faciam? Quō fugiam?

VAL. Silē, ignāve! Cūr herī frangere pontem nōn iussisti?
Tū enim imperātor erās. Hodiē ego Rōmānīs
imperō. [*Pulvillus in urbem redit. Multī civēs
in portā appārent.*] Audīte, civēs! Si duo vel
trēs hostibus breve temporis spatium resistere
poterunt, cēterī pontem frangent. Ita urbem
servāre poterimus.

HOR. [*inter civēs appāret.*] Quid dicēbat cōsul?

CIV. Si quis hostibus resistet, nōs pontem frangere poterimus.

HOR. Ego, O cōsul, pontem dēfendam. Quis mēcum hoc prō patriā faciet?

SPU. [*ex civibus prōdit.*] Ego tibi socius erō, fortis Horāti.

HOR. Tū bonus eris socius. Tēcum bene pūgnābō.
Tamen si trēs erimus, tōtum hostium āgmen facile repellēmus.

TIT. [*ex civibus prōdit.*] Ecce tertium! Prō Rōmā et Rōmānis cum hīs comitibus pūgnābō.

VAL. Vōbis agō grātiās.

CIV. Vōbis grātiās agimus.

[*Etruscī appropinquant.*]

POR. Currite, milites! Pontem occupāte!

VAL. Properāte vōs! currunt enim hostēs.

[*Trēs pontem trānseunt.*]

HOR. Ego medius stābō; tū, Spuri, ā dextrā stā, Hermini, tū ā sinistrā!

[*Etruscī ad pontem adveniunt.*]

POR. Oppūgnāte, milites! Istōs trēs occīdite et urbem intrāte!

VAL. Secūrēs sūmite, civēs! sūmite gladiōs! frangite pontem!

POR. Mamili, mēcum manē! Heri satis pūgnābās.
Sextus contrā suam urbem hominēs dūcet.

VAL. Dā mihi secūrem, tū! Ita, ita, lignum frangite.
[*Ipsē pontem ferit, dum milites Etruscī pontem oppūgnant.*]

SPU. Cavē, Hermini! ā sinistrā oppūgnābunt.

TIT. Parātus sum; ecce, undique veniunt.

HOR. Dūra verbera date! Nōn multi eōdem tempore nōs oppūgnāre possunt.

PUL. [*in moenibus apparet.*] Venite, vōs, ad moenia!
 [*Multi cives in moenia veniunt.*] Sagittas mittite!
 Iacula cōnicite!

SEX. Mēcūm venite, milites! Ego Horātium occidam.
 Mihi quidem nōn resistet.

CIV. Cuius vōcem audimus?

VIG. I. Sextus Tarquinius hostēs dūcit.

CIV. Apage, perfide Sexte! Num audēs Rōmam
 revenīre?

SEX. Mox alia clāmābitis, cum vōs in vincula cōniciam
 et in crucem mittam.

CIV. I in malam crucem tū! Occide Sextum, O Horāti!
 Etiam si hostēs nōs vicerint, gaudebimus quod
 perfidus Sextus mortuus erit.

[*Sextus Horātium oppūgnat; Spurius et Titus contrā
 aliōs pūgnant.*]

PUL. Cavēte, sagittārii! Nōlite nostrōs occidere! Cavēte,
 iaculātōrēs! Suprā capita nostrōrum iacula
 cōnicite!

VIG. II. Uter vincet? Ecce, noster illum ferit!

CIV. Iō triumphē! Mortuus est Sextus.

PUL. Minimē, surgit. Horāti, iterum feri!

[*Alter Horātium oppūgnat, dum Mamilius Sextum
 ē periculō trahit.*]

CIV. Quis auxilium fert?

PUL. Mamilius.

CIV. Ecce, Sextum ē periculō trahit.

VIG. I. Nunc redit; ipse Horātium oppūgnabit.

CIV. Eheu, nōn mortuus est Sextus.

VAL. Operam date, cives; ecce, paene fractus est pōns.

CIV. Iō, Spurius hostem occidit; nunc alterum ferit.

VIG. II. Eheu! Horātium vulnerāvit Mamilius.

CIV. Eheu! Spuri, auxilium dā!

VIG. I. Ecce! Mamilium repellunt.

VAL. [*māgnā vōce.*] Redite, Rōmānī! paene frāctus est pōns. Iam, iam redī, Horātī!

CIV. Redite, Rōmānī! paene frāctus est pōns! Nōs servāvistis; iam vōs servāte!

HOR. Redite, comitēs! dum tempus manet, redite!

SPU. } Tū etiam nōbiscum redī! Sine tē nōn redibimus.
TIT. }

CIV. Redite, fortēs viri! Iam iam cadit pōns.

HOR. Redite, comitēs! Vōbīs hoc imperō. Cōnsilium habeō bonum; mē hostēs nōn occident.

SPU. } Pārēmus. Valē! [*Ad portam redeunt.*]
TIT. }

CIV. Nōlite Horātium relinquere!

SPU. Ipse imperāvit. Pārēmus.

[*Spurius et Titus urbem intrant.*]

CIV. Sērō redibis, Horātī. Cadit pōns.

HOR. [*Scūtum ad cīvēs cōnicit.*] Excipite, cīvēs, scūtum! Nōn honestum est scūtum relinquere. [*Gladium in mediōs hostēs cōnicit.*] Vōs, hostēs, gladium excipite! Tibi mē committō, Tiberis. [*Dum pōns cadit, Horātius in flūmen dēsilit.*]

PUL. Quid facit? Vulnerātus est; nōn potest natāre.

CIV. Ita; flūmen trānsit; ad portam natat.

VAL. Dēmittite fūnēs! [*Cīvēs fūnem dēmittunt.*]

CIV. Fūnem prehendit. Trahite! trahite!

OMNES. Trahite! trahite! [*Cīvēs Horātium ex aquā in portam trahunt.*]

VAL. }	Senātus	} Rōmānus tibi grātiās agit.
PUL. }		
CIV.	Populusque	

OMNES. Rōmam servāvistī.

FINIS FABULAE.

CIRCE

PERSŌNAE.

Ulixēs, *quī domum iter facit.*
Euryloclus, *quem Ulixēs*
nautis praefecit.

Scaena I.

Aegyptius }
Philippus } *nautae.*
Menexenus }
Alexander }
Crēsius }
Ceterī nautae.

Scaena II.

Naupactōus }
Proxenus } *nautae*
Rhodius }
Circē: *maga.*
Ancillae quattuor.
Minister.
Coquus.
Servus alius.

SCAENA PRIMA. IN LITORE INSULAE.

*In saxo stat Euryloclus ; circum eum viginti nautae,
alii humi sedent, alii stant ; omnes murmurant.*

EUR. Nōlite duci nostrō maledicere !

AEQ. At quis nōs in insulam dēsertam dūxit ?

CET. Respondē, Ō Euryloche ! Nōne Ulixēs ?

EUR. Sānē, māgnus Ulixēs vōs hūc dūxit ; sed nōlite
illum culpāre !

PHI. Cūr nōn oportet illum culpāre ?

CET. Respondē, Ō Euryloche. Cūr nōn oportet illum
culpāre ?

EUR. Quia dī immortālēs [*pālmas tollit*] nōs et illum in
haec pericula addūxērunt.

MEN. Sī dī Ulixem nōn amant, nōn iam noster erit dux.

CET. Rēctē dicis; nōn iam noster erit dux.

ALE. [*ventrem tangit.*] Esuriō; dā mihi cibum, Euryloche!

OMNES. Esurimus; dā nobis cibum, Euryloche!

EUR. Nōne māgnanimus Ulixēs in mediās silvās iit,
quia cibum nobis petere volēbat.

CRE. Num hoc crēdis? Nōs quidem hoc nōn crēdimus.

OMNES. Nōn crēdimus. Immō vērō nōs dēseruit.

AEG. Sī ferās arcū occidet, ipse eās edet.

OMNES. Ipse carnem edet avium et bestiārum.

PHI. Nihil nobis referet. Hoc prō certō habēō.

OMNES. Nihil nobis referet. Hoc prō certō habēmus.

EUR. O stultī; fidēlis est noster dux; crēdite illi!

MEN. [*quā circum sē iamdūdum spectat.*] Hominem qui
advenit, vidēō.

CET. Hostisne an amīcus venit?

MEN. Nesciō; adhūc procul abest.

[*Alii nautae nunc stant.*]

ALE. Ecce, dē summō colle dēscendit.

CET. Quō habitū est? Quae vestimenta, quae arma
portat?

CRE. Arcum sagittāsque fert; rēctā ad nōs venit.

OMNES. Ulixēs est.

AEG. Quid umeris portat?

PHI. Carnem nobis affert.

OMNES. O māgnanimum Ulixem! O optimum ducem!

ULIXIS VOX. Cervum sagittā occidi. Cibum vobis
afferō. Carnem edēmus omnēs.

OMNES. Iō, Iō! O māgnanimum Ulixem! O optimum
ducem!

EUR. Ligna petite, nautae! Properate vōs!

[*Dum Ulixēs appropinquat, nautae ligna per litus
petunt et in mediō cumulant.*]

MEN. Rēnum frāctum invēni, qui in litore iacēbat.

ALE. Siccōs rāmōs afferō, qui dē arbore cecidērunt.

CRE. } Grave est id quod portāmus; gubernāculum feri-
AEG. } mus nāvis nostrae, quod mare in litus iēcit.

PHI. Rōstrum nāvis repperi; ecce, Minervae imāginem undae perdidērunt; eam vix possum agnōscere.

[*Ulixēs appāret et cervum hūmī dēpōnit.*]

EUR. Salvē, Ulixēs! Nautae, ignem accendite!

CET. Nōn possumus ignem accendere. O callidissime omnium hominum [*Ulixī hoc dicunt*], hoc prō nobīs fac, quia ēsurimus et quam primum cēnāre volumus.

EUR. [*Dum Ulixēs ligna cōnfricat et ignem accendit.*]
 Nunc callidus et māgnanimus est is qui nūper pessimus ducum erat et infidissimus.

[*Ulixēs in saxō cōnsidit; nautae in summō igne cervum tōtum pōnunt. Tum circum Ulixem et ignem sē dispōnunt.*]

ULI. Per silvam errābam, cum hunc cervum haud procul vidi—

MEN. Dulcis est fūmus.

ULI. Mē post arborem cēlāvī—

ALE. [*sonitum labris facit.*] Dulcem carnem iam gustō.

ULI. Ventus adversus flābat; nōn igitur mē olfacere cervus poterat.

CRE. Carnem equidem olfaciō dulcissimam.

ULI. Sagittam arcumque parō.

AEG. Nōs quidem convivium parāmus.

ULI. Sagittā primā cervi frontem trānsfixi. Nōnne māgna et pulchra sunt cornua, O Euryloche?

PHI. Māgna et pulchra erit cēna.

MEN. Iam certē tostus est cervus. Licetne mihi statim edere?

OMNES. Statim edere volumus.

ULI. Edite, comitēs! Gaudeō quod nōn iam ēsuriētis.

EUR. Vorāte, vōs quī suibus estis similes; nīl nisi cēna cibusque vōbīs in mentem venit.

[*Nautae cervum dividunt et carnem vorant ;
interea Ulixēs nārrat.*]

ULI. Postquam cervum occidī, circum mē spectāre incēpi. Haud procul inter arborēs appārēbat tectum domūs. Fūmus inde ascendēbat.

ALE. Sine dubiō torrēbant carnem.

CET. O dulcem carnem! Libenter iterum carnem gustāmus.

CRE. Nōne usque ad domum ivisti, O dux?

ULI. Minimē; comitum mihi in mentem vēnit famēs.
Ad vōs igitur quam primum praedam meam rettuli.

AEG. Crās ad illam domum ibimus. Quid cēnsētis, comitēs?

CET. Placet; illūc ibimus.

MEN. Fortasse ibi multam carnem et bene tostam inveniēmus.

EUR. Glandēs saltem in silvā inveniētis.

SCAENA SECUNDA. IN ATRIO CIRCAE.

*Nēmō in ātriō adest; sed per iānuam quae ā dextrā est nunc
fēminās quae rident, nunc suēs quā edunt auditis. A
sinistrā intrant Ulixēs et Eurylochus et trēs nautae,
Naupactōus, Proxenus, Rhodius.*

NAU. Ubi sunt comitēs nostri?

PRO. Eōs quōs perdidimus, neque vidēō neque audiō.

RHO. At vōcēs audiō.

EUR. Sānē, fēminās quae rident audis.

NAU. Nōne suēs auditis, comitēs, quī edunt?

PRO. Silēte, fēmina nunc cantat.

ULI. Circē, maga, pessima fēminārum, cantat quia nostrōs comitēs perdidit.

RHO. Quōmodo nōs etiam illa nōn perdet?

ULI. Priōrēs oppugnābimus.

NAU. At sī baculum istud agitābit, nōne mortui nōs omnēs cadēmus?

ULI. Sī mihi pārēbitis et omnia quae nunc vōbīs imperābō faciētis, istam vincēmus.

EUR. Tibi pārēbimus. O dux noster, vir callide! Quid imperās?

NAUTAE. Tibi pārēbimus nōs omnēs.

ULI. Apud hanc fēminam nōlite edere, nōlite bibere.

OMNES. Nihil hic edēmus, nihil bibēmus.

ULI. Etiam sī ego cibum et pōculum accipiam, vōs nōlite idem facere.

RHO. Cūr hoc tibi licet quod nōs facere vetās?

ULI. Hunc quem teneō flōrem Mercurius mihi dedit.

PRO. Quōmodo tē dēfendere hic flōs potest?

ULI. Dum flōrem hunc olfaciō, Circē mē laedere nōn poterit.

EUR. Silēte omnēs; aliquem enim audiō qui iānuam aperit.

ULI. Mementōte id quod imperāvī et pārēte!

[*Intrat Circē cum ancillīs quattuor.*]

CIR. Salvē, O Ulixēs.

ANC. I. Salvē, O Euryloche.

ANC. II. Salvē, O Naupactōe.

ANC. III. Salvē, O Proxene.

ANC. IV. Salvē, O Rhodī.

ULI. Salvē, O rēgīna. Tē quae meum nōmen scīs, quōmodo vocābō?

EUR. [*ancillae I.*] Quōmodo nōmen meum scīs?

NAU. [*ancillae II.*] Quōmodo nōmen meum scīs?

PRO. [*ancillae III.*] Quōmodo nōmen meum scīs?

RHO. [*ancillae IV.*] Quōmodo nōmen meum scīs?

CIR. Salvēte, omnēs advenae! Nōmen meum nōlite rogāre, sed vīnum meum bibite et carnēs meās edite. [*Manibus plaudit.*]

[*Intrat minister quī quīnque pōcula fert.*]

MIN. Adsum, O rēgīna.

ANCILLAE. Dā nōbīs pōcula. [*E manibus ministrī quattuor pōcula accipiunt. Circē manibus plaudit. Intrat servus quī amphoram fert.*]

SER. Adsum, O rēgīna!

CIR. Appropinquā, serve! [*Dum baculum suprā amphoram agit, venēnum in vīnum dēmittit.*] Tibi, O Iuppiter, vīnum cōsecrō.

ULI. [*nautis.*] Cavēte vīnum. [*Servus vīnum in pōcula fundit.*]

SER. [*vōce sonōrā.*] Aurea mīrificō complēvi pōcula vīnō.

CIR. Mihi dā pōculum, O minister.

MIN. [*vōce sonōrā.*] Tē vel callidiōrem hoc vīnum reddet, Ulixēs.

ULI. Tum erō tam callidus quam vulpēs.

CIR. Hoc tibi prōmittō. Accipe, O rēx. Rēgīna tibi vīnum offert.

ANC. I. Accipe, O Euryloche; ancilla rēgīnae tibi vīnum offert.

ANC. II. Accipe, O Naupactōe; ancilla rēgīnae tibi vīnum offert.

ANC. III. Accipe, O Proxene; ancilla rēgīnae tibi vīnum offert.

ANC. IV. Accipe, O Rhodī; ancilla rēgīnae tibi vīnum offert.

[*Viri ā fēminīs pōcula accipiunt. Rhodius sē post columnam cēlat.*]

ULI. Oculōs mihi advertite. [*Intereā Euryloclus et Naupactōus et Proxenus vīnum humi effundunt, sed Rhodius bibit.*] Vīnum bibō, grātus quia nōs advenās tam benignē excēpisti, O rēgīna. [*Flōrem olfacit, dum vīnum bibit. Omnēs Ulixem diū spectant.*]

ULI. Quid spectātis? Bonum est vīnum quod hospitibus dās, O rēgīna; dī tibi praemium meritum dabunt.

CIR. [*baculum agitat.*] Vulpēs es! Hoc imperō.

ULI. Quid facis? Quid dīcis? [*Ridet.*] Eia! Nunc intellegō; tam callidus sum quam vulpēs.

ANC. I. Placetne tibi vīnum, Euryloche? Nōne aliquid sentis?

EUR. Dulce est hoc vīnum.

ANC. II. Et tū, Naupactōe, quid dīcis?

NAU. Nunquam antea tam dulce vīnum bibi.

ANC. III. Nōne optimum est vīnum, O Proxene?

PRO. Nectar est, dīs idōneum, [*sibi dīcit*] sed nōn hominibus.

ANC. IV. Tibine grātum est vīnum, O Rhodī?

[*Rhodius suis sonitum facit et suū similis ex ātriō currit. Ulixēs nihil videt.*]

NAU. Vidistīne suem quī ex ātriō currēbat?

PRO. Ubi est Rhodius? Multum timeō.

EUR. Ulixī crēdite.

ULI. At aliquid mihi in mentem revenit, O rēgīna. Alīne hīc adsunt apud tē hospites?

CIR. Multās bestiās apud mē habeo, sed hominēs nūllōs.

ULI. Ante hōs duōs diēs comitēs mei, nautae, ad tuam domum vēnerunt, quia ēsuriēbant.

CIR. Hoc meminī. Illis cibum dedī; hominēs brevi hinc discesserunt.

ANCILLAE. [*rident.*] Suēs tamen apud nōs manent.

NAUTAE. Quid dicere vultis? Nōn suēs erant comitēs quōs perdidimus, sed virī.

[*Circē manibus plaudit. Intrat coquus quā carnēs in paterā fert.*]

COQ. Adsum, O rēgina.

CIR. Quid affers?

COQ. [*vōce sonōrā.*] Ambrosiam hospitibus dulcem fēlicibus offers.

CIR. Bibistis, O hospitēs! Nunc edite!

ULI. [*nautis.*] Cavēte carnēs.

CIR. [*baculum suprā carnēs agit.*] Tibi, O Iuppiter, carnēs cōnsecrō. [*Deinde Ulixī offert. Omnēs carnem manibus accipiunt.*]

ULI. [*subitō clāmat.*] Ubi est Rhodius? [*Dum omnēs circumspectant, nautae carnēs rēciunt.*]

ANC. IV. Ex ātriō fūgit—[*parvā vōce*—]sūs. [*Rident ancillae.*]

ULI. Carnem edō et tibi, O rēgina, grātiās agō.

[*Omnēs diū spectant.*]

CIR. [*baculum agit.*] Tandem vulpēs es! Hoc imperō ego cui nōmen est Circē.

ULI. [*māgnō risū.*] Tē nōvī, fēmina dīs hominibusque infesta, improba maga. Nihil potes. [*Gladium stringit.*] Tē et tuās ancillās occīdam, quia tot hominēs iam perdidistis.

CIR. Ignōsce mihi, O optime rēx! Nōn iterum hominēs laedam, sī mihi ignōscēs.

ULI. Sī tē occīdam, hoc prō certō habēbō.

EUR. Ubi sunt nostri comitēs? Iubē istam, O Ulixēs,
hoc dicere.

CIR. Si tibi hoc dicam, nōne Ignōscere vīs?

ULI. Si hoc faciēs, vivēs.

CIR. [*baculum agitāt.*] O suēs, quī comitēs Ulixis
fuistis, este iterum hominēs!

[*Intrant cēterī nautae, quī comitēs salūtant.*]

ULI. Nōli iterum hominem in bestiae formam mutāre!
Hoc iūrā!

CIR. Hoc iūrō.

ANCILLAE [*lacrimant.*] Hoc iūrāmus, quod domina
iūrāvit.

ULI. Abite, miserae.

[*Fēminae discēdunt; nautae gaudent.*]

FINIS FABULAE.

POLYPHEMUS

PERSŌNAE.

Ulixēs.
Nautae XII.
Polyphēmus.

Alī Cyclōpēs.
Ariēs et ovēs.

SCAENA PRIMA. IN ANTRO POLYPHEMI.

A dextrā ovilia ; ā sinistrā calathā cāseō plēni et crātērae lacte plēnae ; in mediō antrō strāmentum ubi Polyphēmus sedere et noctū dormīre solet ; ā tergō saxum post quod nautae sē cēlant.

Ulixēs et nautae in antrum Polyphēmū adveniunt.

ULI. Ecce ! in cavernā ingentī sumus. Sine dubiō
Cyclōpis domus est quem nūper vidimus.

NAUTA I. Sine dubiō eius caverna est. Tantum mōn-
strum ego nunquam vidi.

N. II. Nōn minor monte ille est.

N. III. Homini adeō dissimilis videtur.

N. IV. Unum modo oculum in mediā fronte habet.

N. V. Ovēs et caprōs in agrīs pāscēbat.

OMNES. Sine dubiō in hōc antrō habitat.

ULI. Ita : nam hūc spectāte, viri ; nōnne vidētis
calathōs illōs cāseō plēnōs ? et ovilia in
quibus āgni sunt et haedi ? et haud procul
crātērās cōspiciō et lancēs lacte plēnās.

N. VI. Scilicet avidior mari ipsō est, sī haec omnia
edere potest !

- N. VII. Fortasse nōs quoque comedere cupiet, ō domine.
 N. VIII. Redire ad litus quam primum optimum erit.
 N. IX. Mihi quoque id optimum videtur. Sed cāseum
 nōbiscum auferēmus et āgnōs paucōs haedōsque. Cibus enim fortasse nōbīs dēerit
 antequam domum pervēnerimus.
 ULI. Nōlō iam redire, viri. Melius erit hīc manēre
 et Polyphēmum dōna rogāre.
 N. X. Temerārius est Ulixēs. Nōs omnēs peribimus.
 ULI. Cēnam parāte, nautae. Cum cēnāverimus,
 forte ille domum redibit.
 [Nautae cēnam parāre incipiunt.]
 N. XI. Hei mihi! Quid audiō? Ipse appropinquat.
 N. XII. Quō fugiēmus? Vae miseris nōbīs.
 ULI. Venite mēcum, viri. In intimam cavernam
 nōs penitus recipiēmus.
 [Virī sē post saxum cēlant, unde Polyphēmum spectant.]
 N. I. Adestne ille?
 N. II. Iam iam gregem in cavernam agit.
 N. III. Quid nunc facit?
 N. IV. Agnōs et haedōs extrā iānuam reliquit: sed ovēs
 intrā cavernam dūcit.
 N. V. Cūr tam obscura caverna fit?
 N. VI. Iānuā iam clausa est, nam saxum māgnū ante
 iānuam posuit.
 N. VII. Quid Cyclōps nunc agit?
 N. VIII. Ovēs et caprās mulget.
 N. IX. Nōne ignem nunc accendit? Incendia lūcem
 dant.
 N. X. Tacēte amīci. Nōs audiet.
 POL. Hem! Aliquid novī audiō. Ecquis adest?
 (virōs videt) Ohē! Quī estis, advenae? Unde
 venistis?

N. XI et XII. Hei mihi ! Quālis ! Quid nōs agere poterimus ?

ULI. Nōlite timēre, amīcī. Ego prō omnibus respondēbō, et fortasse benignē nōs trāctābit. Graeci sumus, quī Trōiā domum mare trāsimus. Sed Iuppiter nōbīs irātus ventōs et undās nōs ā viā prohibere sinit. Itaque ad tuam insulam invitī vēnimus. Sed benīgnus es, ō hospes, nam supplicēs tuī sumus. Si tū auxilium nōbīs dederis, dī tē remūnerābunt.

POL. Infante stultior es, aut procul ab hāc terrā habitās, si mē tālem esse putās. Deōs enim nōs Cyclōpēs neque venerāmur neque timēmus. Grātissimam autem cēnam mihi prae-stābitis, tū et nautae tuī. Duōs enim māne et duōs vesperī edam dōnec omnēs mortuī eritis.

[*duōs captōs occīdit et comedit.*]

SCAENA SECUNDA. IN EODEM LOCO.

Ulixēs cōnsilium init.

*Postrīdiē māne Ulixēs et octō nautae in antrō sedent
et inter sē loquuntur.*

Polyphēmus quī duōs nautās hodiē comēdit, exiit.

NAUTAE OMNES: Vae nōbīs miserīs ! ad patriam
nostram nunquam redībimus.

N. V. Crūdēlior Cyclōps est quam fera ; duōs nostrum
herī, duōs hodiē comēdit, et mox omnēs ad
unum dēvorābit.

- ULL. Nil dēspērāndum est, virī; dī nōs etiā nunc iuvāre possunt, et ego ipse cōsiliū inīre incipiō.
- N. VI. Tua cōsilia nōbīs nōn placent; nam propter tē amīcī nostrī quattuor miserrimē periērunt.
- OMNES. Visne Cyclōpem, dum noctū dormit, occīdere, o domine?
- ULL. Id facere volō: sed etiā sī eum interficiam, nōs ex antrō per clausam iānuam effugere nōn poterimus.
- OMNES. Quam prūdēns dominus noster est! Sed quid nōs facere iam possumus?
- ULL. Audīte mē. Baculū longū quod Cyclōps humī reliquit cōspiciō: hercle! longius mālō nāvis est. Id acuēmus, et in ignī adūrēmus. Vesperī, cum Polyphēmus redierit, vīnum ei dabō; nam—ut meministis—optimum vīnum mēcum hūc attulī. Cum ille somnō vīnōque sepultus erit, oculum eius baculō ardentī exstinguēmus. Quō factō, impotēns ille et imbēcillus fiet.
- OMNES. Sapientissimū cōsiliū est. Omnēs tē adiuvābimus.
- ULL. Crās, ubi iānuā apertā erit, cum ovibus nōs quoque exhibimus. Sic ad litus et nāvēs tandem effugere poterimus.
- OMNES. Omnium prūdentissimū dominus noster est.

SCAENA TERTIA. IN EODEM LOCO.

Polyphēmī oculum Graeci exstinguunt.

Vesperī : Ulxēs et octō nautae Polyphēnum manent.

ULL. Parātine estis, viri? Mox enim redibit Polyphēmus.

NAUTAE. Ita, parāti sumus. Baculum acūtum ardēnsque habēmus.

ULL. Qui vestrum in oculō Cyclōpis baculum mēcum contorquere audēbunt? Quattuor ad hunc labōrem sorte eligere optimum erit.

NAUTAE. Ita verō : id faciēmus.

N. VII. Hic est galea, in quam sortēs cōnicere possumus.

N. VIII. Hic lapidēs nōnnūllī sunt, quōs in galeam cōnicere possumus.

N. IX. Ego galeam tenēbō et quatiā.

N. X. Ego sortēs numerābō.

[*IV Nautae sortēs accipiunt.*]

ULL. Et ego quintus erō. Di sortēs optimē rēxerunt; vōs enim quattuor ipse dēligere cupiēbam.

N. XI. Aliquem audiō qui appropinquat!

OMNES. Sine dubiō Cyclōps ipse adest.

N. XII. Ita, ovium enim balātus audiō.

OMNES. Post saxum recipiēmus nōs, dōnec ille dormiet.

[*Polyphēmus cavernam intrat, ovēs mulget, duōs nautas captōs dēvorat. Ulxēs crāteram vīnō plēnam ei offert.*]

ULL. Ecce, Cyclōps, vīnum tibi offerō. Carnem hominum ēdisti; vīnum nunc bibe : grātissimum est. [*Cyclōps bibit.*]

POL. Dā mihi iterum bibere. Nectare iūcundius est.

Et dic mihi nōmen tuum. [*Iterum bibit.*]

ULL. Quidnam ei respondere expedit?

POL. Iterum, advena: vinum tuum mē multum
delectat. [*Iterum bibit.*]

ULI. Nōmen meum interrogāvisti: id tē nōn cēlābō.
'Nēmō' nōmen mihi est: 'Nēminem' māter
mea paterque et socii omnēs mē appellant.

POL. Nēmō, prō beneficiis tuis tē remūnerāre cupiō.
Postrēmum igitur tē dēvorābō.

ULI. [*sēcum*] Edepol! Grātias tibi māximās agō.
Postrēma tibi cēna erō.

[*Polyphēmus sē humi iacit; mox somnus eum opprimit.*

IV Nautae ex intimā cavernā exeunt.]

NAUTAE. Adestne tempus, domine? dormitne Cy-
clōps?

ULI. Ita, graviter dormit. Nunc, dī patrii, adiuvāte
nōs.

[*Baculum ardēns afferunt, et in oculō Polyphēmī vehementer
contorquent. Ille clāmōrēs horribilēs tollit, et per antrum
furibundus ruit.*

POL. Vae mihi! Quid factum est? Quis oculum
meum exstinxit? Ubinam estis, viri?

[*Alii Cyclōpēs extrā cavernam stant.*]

ALII CYC. Quārē tantōs clāmōrēs tollis, Polyphēme?
Nōs dormire prohibuisti! Num quis
pecora tua aufert, an tē ipsum occidit?

POL. Nēmō mē occidit, amici.

ALII CYC. At si nēmō in cavernā tēcum est, Iuppiter
fortasse tē laedit. Tū autem patri tuō
Neptūnō supplicā.

ULI. Ohē viri! dolus meus et nōmen simulātum
eum fefellērunt!

N. VII. Quid facit ille? Potesne vidēre?

N. VIII. Saxum summōvit, et ipse humi ante iānuam
sedet.

N. IX. Nōs, dum exīmus, rapere cupit.

OMNES. Quandō fugere tentābimus, ō domine?

ULI. Primā lūce, cum ovēs ad agrōs exhibunt, nōs quoque cum eis exhibimus.

SCAENA QUARTA. IN EODEM LOCO.

In cavernā omnēs sedent.

ULI. Festinate virī! Sōl mox surget; deinde nōs fugam capere poterimus.

N. XI. Sed quōmodo effugiēmus, domine? Nōn intellegō.

N. XII. Cyclōps enim nōs, dum exīmus, capiet.

ULI. Singuli hominēs ā ternīs arietibus ferentur. Trēs enim arietēs colligābō, quōrum medius hominem ūnum portābit. Sic omnēs ad litus incolumēs perveniēmus. Agite arietēs ad mē.

N. VII. En callidum cōsiliū!

[Ulāxēs arietēs ternōs colligat; singulū hominēs sub ternīs arietibus ligantur.]

N. VIII. Quōmodo tē ipsum servābis?

ULI. Vidēsne ducem hunc tōtius gregis? Multo grandior et rōbustior est quam cēteri. Eius sub ventre vellus tenēbō, et ipse postrēmum exhibō.

N. IX. Ecce, sōl surgit! et ovēs exīre incipiunt.

OMNES. Brevis tempore ad litus perveniēmus. *[vōce parvā.]* Valē Polyphēme!

[Omnēs ē cavernā efferuntur. Ulāxēs postrēmum sequitur: Polyphēmus arietem dētinēt.]

POL. Quid, Crasse? Tū postrēmus hodiē exis? Id mīror; nam antehāc prīmus māne exire, prīmus merīdiē ad rīvōs dēscendere, prīmus vespērī domum redīre solēbās. Tēne domini tui miseret, cūius oculum Nēmō exstīnit? En hominem improbum! Sed haud impūne filium Neptūni caecum effēcit!

[*Ariēs tandem aliōs sequitur. Polyphēmus nautās et Ulixem in cavernā frustrā quaerit.*]

FINIS FABULAE.

REDITUS ULIXIS

PERSŌNAE.

Ulixēs, quī Trōiā captā domum redit.

Telemachus : filius Ulixis.

Eumaeus : pāstor.

Minerva : dea.

Scaena I.

Argus : canis Ulixis.

Scaena II.

Pēnelopē : uxor Ulixis.

Antinous : procus.

Amphinomus : procus.

Alii proci.

SCAENA PRIMA. IN LITORE ITHACAE.

A sinistrā stat casa Eumaei; prope casam iacet Argus, macer, infirmus, pūtidus. A dextrā Ulixēs humi dormit.

ULI. [sē ex somnō excitat.] Eheu! Miserrimus hominum sum. Tot pericula enim passus et tot per terrās et maria vagātus, ignōtam tandem in terram ā Phaeācibus allātus sum et hīc relictus. [*Intrat Minerva speciem vestēsque iuvenis gerēns.*] Ecce autem! Iuvenis adest; ille fortasse mē adiuvābit. Salvē, O amice! Quae terra est haec, quō advēni? Aliēnus enim sum, neque litus cōgnōscō.

MIN. Amoena est terra omnibusque arboribus et fructibus praedita; Ithacae illi est nōmen.

ULI. Quid audiō? Ithaca enim omnium terrarum mihi est carissima. Cuius etiam est ista casa? Nōne Eumaei? Quam felix sum! Quam benigni mihi di immortales sunt! Vivitne Eumaeus? Et Laertes pater meus? Narrā mihi de uxore. Resistitne adhuc Penelopē prociis meumque reditum exspectat?

[*Minerva suam formam sūmit propriam.*]

MIN. Ecce, O patiens Ulixēs! Dea sum et te adiuvābō. Senem squalidum pannosumque te faciam. [*In senem squalidum pannosumque Ulixem mutat.*] Haec est casa Eumaei, qui semper fidelis te et Penelopam et Telemachum amat. Ille te curabit, dum ego Spartam abeo ad Telemachum reducendum. Ille enim te petendi causā ante duos annos ab Ithacā discessit. Qui cum redierit, tu te revelabis: deinde, illō adiuvante, prociōs interficiēs. Valē.

ULI. O benigna Minerva! nam te agnoscō, multas tibi grātiās agō. [*Exit Minerva. Eumaeus ex casā egreditur.*] Salvē, O pāstor! Miserere mei, precor; longum enim iter perfeci et multa et dura passus iamdūdum esuriō.

EUM. Ego etiam senex sum et tu mi misereor; parum tamen cibi habeo, parum opum ex eo die quō Ulixēs Trōiam discessit; sed id quod mihi est dabō. Veni mēcum in casam.

ULI. Di te servābunt; miser enim ipse miserōs adiuvās. [*Ad casam appropinquant; Ulixēs canem cōspicit.*] Cuius est hic canis?

EUM. Argus vocatur, fidelis Ulixis canis; pridem sagacissimus totā Ithacā erat et omnium canum validissimus qui ferās sequuntur. At absentem

dominum dēſiderat, neque longum vitæ ſpatium,
ut crēdō, ei manet.

[*Eumæus caſam intrat.*]

ULI. Arge, Arge, nōne tuum dominum āgnōſcis?

[*Canis caput ērigit et dominum āgnōſcit.*]

ARG. O cāre domine, quot poſt annōs rediiſti! Eheu!
Sērō veniſ. Semper tē amāvī, ſemper exſpectā-
vī. Nunc tandem tē redeunte gaudeō felixque
iam ē vitā excēdō. Valē!

ULI. Valē, fidelis canis, valē!

[*Argus moritur. Eumæus ex caſā prōdit.*]

EUM. Cūr morāriſ?

ULI. Canis mortuus eſt.

EUM. Nōn ruruſ ergō dominum ſuum vidēbit.

ULI. Nōne tū ſervuſ iſtīuſ Ulixiſ erāſ?

EUM. Ita eram, ſed nunquam iterum eum oculiſ vidēbō.

Lāertēſ, pater eiſ, aetate graviſ mox dē vitā
diſcēdet. Tēlemachuſ procul abeſt neque un-
quam fortatte domum redibit. Pēnelopē in diēſ
mileriſ lacrimāſ ſemper fundit; nōn tamen
virum dēſpērat. Proci autem improbi illam
precantur: ‘Ulixiſ oblivſcere et alterum virum
ē nōbiſ ēlige.’ Illa tamen recūſat neque cuiquam
ex eiſ nūbere vult, qui opēſ domini noſtri edendō
bibendōque vaſtant; neque iſtōſ pudet dicere—
O audāciam impudentem—‘Si Tēlemachuſ redi-
bit, eum occidēmuſ.’

ULI. Et māter Ulixiſ vivitne adhūc?

EUM. Mē miſerum! Nōlī dē eā loqui: mortua enim eſt.

ULI. [*lacrimāſ diſſimulat.*] At quid tū putāſ? Redibitne
Ulixēſ annōn?

EUM. Nunquam: certē mortuuſ eſt.

ULI. Nōn vērā dicīſ; ipſe enim eum vidī, dum in Inſulā

Crētā errō. Vivus mox domum redibit. Quid audio? Aliquis appropinquat—amicus, ut videtur, nōn enim ululant canēs.

[*Intrat Tēlemachus.*]

EUM. Salvē, O Tēlemache! quam fēlix sum! Saepe enim mēcum dixi: 'Tēlemachum reductum nunquam vidēbō.'

TEL. Et tū, salvē, O fidēlis Eumace! Quid novī dē Ulixē mihi dicēs? Equidem enim nihil dē eō audiui.

EUM. Heu! Heu! Neque ego. Hic senex tamen, ut dicit, eum in insulā Crētā vidit; nōli autem ei crēdere; nōn enim crēdibilem fabulam nārrat. Ego autem māgnō cum gaudiō ad ātrium curram tuum reditum nūntiandī causā. Tū hic manē et cum sene cibō vīnōque vīrēs renovā!

[*Eumaceus exit. Appāret Minerva, quam sōlus Ulixēs videt et audit.*]

TEL. [*mortuum Argum cōspicit.*] Mortuus iacet Argus, quī dominum suum iterum videndī causā tot annōs vixit. Frustrā ad summam senectūtem dūrāvisti.

MIN. Nunc, O Ulixēs, tempus est! Tē filiō revēla. Cōnsilium capiendum est procōs interficiendī. Tē igitur ex sene rursus in iuvenem mūtābō. Fortis es! Valē!

[*Minerva Ulixem in iuvenem mūtāt et exit.*]

TEL. [*sē vertit.*] Eia tū, quis es, quī modo senex, modo iuvenis fis? Certē Prōteus vel alius deum immortalium.

ULI. Nōn deus sum, mī fili! Nōne patrem agnōvisti?

TEL. Nōn crēdō; mortuus enim est pater meus neque iterum eum vidēbō.

- ULI.** Nēquāquam mortuus, sed vīvus domum rediit.
Scilicet Minerva ipsa mē mūtāvit.
- TEL.** O pater cārissime! [*sē amplectuntur.*] Quam grātus mihi redīs, quam procīs odiōsus! At unde venīs? quōmodo hūc venistī? cūr ita morātus es? Nārrā mihi, tē precor.
- ULI.** Mox tibi et omnibus pericula mea nārrābō. Nunc autem tempus est dēliberāre; ego et tū sōlī procōs interficiēmus.
- TEL.** At enim innumerī sunt; quid nōs tam pauci possumus?
- ULI.** Veni mēcum ad ātrium. Crēde dīs; Minerva et Iuppiter nōbīs succurrent.
- [*Ulixēs iterum in senem mendicūm mūtātur et umerō Tēlemachī innixus exit.*]

SCAENA SECUNDA. IN ATRIO ULIXIS.

A tergō sedet Pēnelopē, quā tēlam lentē textit. Ab utrāque manū accumbunt procī; aliā edunt, aliā bibunt. Prope Pēnelopam in mūrō pendet arcus Ulixīs. Altera iānuā ā sinistrā, altera ā tergō. Intrat ā sinistrā Eumaeus.

- EUM.** Audīte, O rēgina et principēs, Tēlemachus enim ad Ithacam rediit et mox ad ātrium adveniet.
- PEN.** Ecquid novī dē Ulixē refert?
- EUM.** Eheu! Nōn illum vidit; nihil dē illō audivit.
Sed nōlī tamen lacrimāre, cāra domina; gaudere enim nunc potius decet, quod filius tuus salvus rediit.
- PEN.** Haud tamen lacrimās retinere possum, quia nunc

post reditum Telemachi necesse est mihi ūni ex
procis nūbere.

EUM. Crēde autem dīs, O rēgina! Etiam nunc fortasse
Ulixēs redibit. [*Exit Eumaeus ā sinistrā.*]

ANT. Quam molestus nōbīs est iste Telemachus!

PRO. Scilicet ex ātriō nōs fugābit.

ANT. Quid cēnsētis, amīci mei? Nōnne occidendus est?

PRO. Vērum dīcis, O Antinoe; eum occidēmus.

AMPH. Nolite, O amīci, sanguinem effundere. Hoc enim
facere semper nefās est et nōs poenās dabimus.

PEN. Quam generōsus es, O Amphinome! Tū enim
sōlus mē adiuvās.

PRO. Cōnsilium ineundum est nōbīs; interficiendus est
Telemachus.

PEN. O crudēlēs, O ingrāti vōs quibus Ulixēs bene
faciēbat! Nōnne estis memorēs? Tuum enim
patrem, O Antinoe, ā populō ē rēgnō expulsum
Ulixēs nōn sōlum prōtēxit sed etiam restituit.
Nunc autem nōn satis est tibi illius ātrium
spoliāre et uxōrem contumēliā afficere, sed cupis
etiam—prō pudōrem!—filium ipsum occidere.

[*Intrat ā sinistrā Telemachus.*]

TEL. Salvē, O māter mea!

PEN. Salvē, O cāre fili! [*sē amplectuntur.*] Nārrā mihi
dē errōribus tuis. Quid novī audīvistī?

TEL. Eheu! Quamquam multōs hominēs dē patre rogāvī,
nēmō tamen eum aut vīvum aut mortuum vīde-
rat. Menelāus autem semper iterābat: 'Nōlī
metuere; Ulixēs enim redibit et procōs occidet.'

PEN. Quam fēlix erō, si hoc fiet. Nunc enim, ut prō-
mīsi, necesse est mihi odiōsō cuiādam nūbere.

[*Intrat Ulixēs speciem senis mendicī gerēns, cum Eumacō.*]

TEL. Venī, O senex, accipe pānem!

ULI. Māximās tibi grātiās agō, O benigne.

AMPH. Quis est iste? Semper mendicis bene facere fās est. Veni, O mendice, pānem accipe!

ULI. Di tē servābunt, O princeps, quisquis es.

ANT. [*Eumaeō.*] Expelle hunc impudentem! [*Ulixi.*] Heus tū, quārē aliēnum ātrium invocātus intrās? nisi exibis, sordidissime homō, tē feriam.

ULI. O optime, miserere mei. Ipse enim olim tam dives eram quam tū, et miseris hominibus semper benignus.

ANT. Vapulābis, impudentissime! Apage!

ULI. Superbus es. Cavē autem; mors enim nunquam procul abest.

ANT. Accipe plāgās. [*Scabellō Ulixem ferit.*]

AMPH. Miserere senis, O Antinoe; fortasse enim deus est dissimulātus et nōs pūniet.

PEN. O crudēlem hominem! Quandō Ulixēs rediit!

TEL. I in malam rem, Antinoe; tū mox mortuus humi iacēbis.

ANT. Nunc tempus est edere et bibere; hāc nocte enim, quia Telemachus iam rediit, Pēnelopē virum ē nōbīs ēliget. Quis nostrum, O cāra rēgina, grātissimus tibi esse vidētur?

PEN. Amātōris est dōna offerre, nōn spoliāre

PRO. Ecce! Dōna tibi offerimus. Quis optimum dat?
[*Dōna suum quisque ante Pēnelopam offerunt.*]

PEN. Omnia pariter splendida sunt; sed superest vōbīs nunc novissimum certāmen. In ātriō pendet arcus Ulixis. Quis vestrum eum flectere, nervum aptāre, sagittam per circulōs duodecim mittere potest? Omnibus quidem tentāre licet, neque recūsābitis. Deinde et tandem nūbam quī id facere poterit quod vir meus haud difficulter

faciebat. Incipite! Eumaeae, dēme arcum,
nervum, sagittam! [*Exit Pēnelopē ā tergō.*]

PRO. Heu! Heu! quid nobīs agendum est? Haud facile
erit nobīs hoc facere, qui edendō, bibendō,
dormiendō, tam debilēs facti sumus.

ANT. Fortēs este! Necesse est tentāre; sīn minus,
Achaei ita dicent: ‘Ubi est virtūs eōrum qui
Pēnelopam in mātirimōnium dūcere volunt?’
Nec frustrā equidem, ut putō, tentābō. Heus,
Eumaeae, dā mihi arcum.

[*Antinous cōnātur nervum arcuū aptāre; nē flectere quidem
arcum potest.*

Dum cēterī proci tentant, Ulixēs Eumaeum retrahit.]

ULI. Nōli exclāmāre; sed audi id quod dicam. Ulixēs
in hōc ātriō adest; ego enim sum Ulixēs. Nōne
crēdis? Spectā igitur signum quod in crūre
semper habeo.

EUM. O cāre domine! signum enim haud dubium ag-
noscō. Fugam pete, precor; sīn minus, proci
mox tē cōgnitum occident.

ULI. Nōli timēre, sed auxilium mihi dā. Refer mihi
arcum meum; ego enim sōlus eum flectere
possum et sagittās per circulōs mittere. Si
modo arcum manibus meis tenēbō, lētō meritō
procōs celeriter dabō.

EUM. [*procō quī arcum iam tenet.*] Redde mihi arcum;
mendicus enim tentāre vult.

PRO. Prō! Quam ridiculus est iste! Nūgās aufer!
I in malam rem!

ANT. Si mendicus poterit, Achaei ita dicent: ‘Senex
validior est quam Pēnelopae amātōrēs.’

TEL. Meus est arcus; redde mihi; etiam mendicō licet
virēs ostendere.

[*Ulixēs arcum accipit et flectere incipit.*]

PRO. Quam aptē arcum tractat! Quam validōs mōnstrat
lacertōs! Quantam virtūtem praestat! Sōlus
arcum flectere potest. Ecce! nunc nervō sagit-
tam aptat. Quam perītē arcum intendit! Nunc
mittitur sagitta. Edepol, omnēs per circulōs
volāvit.

ULI. Iam aliō cursū sagittās mittam. Ego sum Ulixēs.
Morere, Antinoe odiōse! [*Antinoum sagittā
trānsfigit.*] Sic moriēmīnī omnēs procī, qui
tamdiū meum ātrium foedāvistis.

PRO. Eheu! Mortuus est Antinous. Quō nōbīs fugien-
dum est? [*Procī fugere cōnantur.*]

ULI. Eumaeae, claude iānuam! [*Eumaeus iānuam claudit.*]

AMPH. [*ante pedēs Ulixīs sē iacit.*] Mihi quidem Ignōsce,
O Ulixēs! ego enim semper tē amō et ōdī procōs.

ULI. Cūr meō in ātriō iamdūdum manēs? Morere, stulte!
[*Amphinomum trānsfigit.*] Tēlemache, mī fili, et
Eumaeae, stāte prope mē et operam date! Nōs
trēs istōs scelerātōs interficiēmus. [*Tēlemachus
Eumaeusque arma et tēla rapiunt et sē Ulixī sociōs
iungunt.*] O dī benignī, renovāte mihi virēs,
membra mea rōbusta reddite!

[*Intrat Minerva milītī similis, arma et tēla gerēns. Prope
Ulixem adstat.*]

MIN. Fortis es, O Ulixēs! Fortūna fortibus favet. Ego
prō tē pūgnābō.

[*Procōs singulōs occīdunt; omnēs mortuī humī iacent; intrat
Pēnelopē et Ulixem agnōscit.*]

FINIS FABULAE.

TROIA CAPTA

PERSŌNAE.

Scaena I.

Aenēās.	}	<i>Trōiānī.</i>
Hypanis		
Dymās		
Panthūs		
Thymoetēs		
Capys		
Iūlus : <i>filius Aenēae</i>		
Priamus : <i>rēx Trōiānōrum.</i>		
Lāocoōn : <i>sacerdōs.</i>		
Sinōn : <i>Graecus.</i>		
Pāstōrēs : <i>Trōiānī.</i>		
Cassandra : <i>filia Priamī.</i>		

Scaena II.

Sinōn.	}	<i>Graecī.</i>
Machāon		
Thessandrus		
Sthenelus		
Acamās		
Thoās		
Neoptolemus		

Menelāus : *rēx.*
 Ulixēs : *rēx.*
 Epēus : *fabricātor equī.*
 Cassandra.

Scaena III.

Priamus.
 Hecuba : *uxor Priamī.*
 Polites : *filius Priamī.*
 Pyrrhus : *Graecus.*
 Aenēās.
 Ancillae Hecubae.

Scaena IV.

Aenēās.
 Anchīsēs : *pater Aenēae.*
 Creūsa : *uxor Aenēae.*
 Iūlus.

SCAENA PRIMA. IN LITORE.

*Haud procul ā tergō stat urbs Trōia. A sinistrā stat ingēns
 equus, māchina līgnea. Trōiānī lactis clāmōribus in
 litus dēscendunt*

AEN. [*quā Iūlum dūcit.*] Hic Achilles, vir saevus, taber-
 nāculum pōnēbat.

IUL. Ubi nunc sunt Graeci, mi pater?

AEN. Domum redierunt, quia eus belli taedebat.

HYP. Hic Agamemnon sedebat a ducibus cinctus.

DYM. Gaudeo, quia iam Mycenae rediit.

IUL. Olim Agamemnonem, dum Graecus in moenia
ducit, ego vidi.

AEN. Cum vir factus eris, contra eum tu ipse fortasse
pugnabis.

IUL. Hoc spero.

PAN. Hic acie certare solabamur.

HYP. Multos amicos hic occisos perdidit.

PAN. Quia non iam impetum gladiis strictis faciemus,
valde doleo.

AEN. Immoe vero gaude, quia pacem diu optatam habemus. [Iulo.] Hic nave*s* iacebant, quibus
nunc Graeci procul avehuntur.

PAN. Mox, cum vires refecerimus, in Graeciam nos
invademus.

IUL. Huc veni, pater. Hoc monstrum specta! Quid
est? Unde venit?

OMNES. Mirabile est.

DYM. Graeci saltem hanc machinam fabri fecerunt.

AEN. Donum potest esse quod nostrae deae offerunt.

HYP. Dono opus est Minervam placandi causa.

THY. Recte dicitis. Certae Minervae hoc dederunt.
Equis intra muros ducendus et in arce ante
templum Minervae ponendus est. Operam
date, comites!

CAP. Festina lente, Thymoetes. Nunc si imprudenter
agimus, brevi nos paenitebit.

THY. [gladio equum ferit.] Ligneus est equus; lignum
non est timendum.

CAP. Nescio quae insidiae hae sunt Graecorum. Iacite,

comitēs, in mare equum aut subiectis flammis
ūrite, aut latebrās saltem explorāte !

LAO. [*ab arce dēcurrit. Priamus longē sequitur.*]

O miserī, quae tanta insānia, civēs ?
Crēditis avēctōs hostēs ? aut ulla putātis
Dōna carēre dolis Danaum ? sic nōtus Ulixēs ?
Quidquid id est, timeō Danaōs—et dōna ferentēs !
[*Lāocoōn in latus equi hastam contorquet.*]

CAP. Armōrum audiō clangōrem. Fortasse . . .

[*Subitō intrant trēs pāstōrēs, quī captivum vinctum
ducunt Sinōnem.*]

PAS. Graecum afferimus captivum.

[*Trōiānī circum captivum ruunt.*]

HYP. Ubi eum cēpistis, O pāstōrēs ?

DYM. Ubi latebat ?

AEN. Armātusne erat ?

PAN. Explōrātor est.

OMNES. Occidendus est.

PAN. Ex arce eum dēicite !

OMNES. In arcem dūcite captivum !

PRI. Manēte, civēs ! Multa captivus, sī vult, nōbīs
nārrāre potest.

OMNES. Loquere, captive. Rēx Priamus tē iubet loqui.

PRI. Unde venis, captive ? Cūr inermis es ?

SIN. Heu, quae nunc tellūs, O rēx, quae mē aequora
possunt

Accipere ? aut quid iam miserō mihi dēnique
restat,

Cui neque apud Danaōs usquam locus, et super ipsi
Dardanidae mfēnsi poenās cum sanguine poscunt ?

OMNES. Sanguinem istius poscimus.

PRI. Dēsistite, iuvenēs. Audiendus est captivus.

Loquere ! Quis es ? Quōmodo hūc venisti ?

SIN. Omnia tibi dicam, O rex, vera. Sinōn vocor, qui
magnum inter Danaōs nōmen quondam habēbam.
At perfidus Ulixēs . . .

OMNES. O perfidum Ulixem !

SIN. Hic perfidus Ulixēs, qui mē oderat, in hōc litore
mē relinquit iussit. Occide mē, rex, si tibi libet ;
nōlō enim iam vivere.

PRI. Si nōbis omnia dicēs, tibi parcam. Quō Graeci
iverunt ? Cūr ā nostrā terrā discesserunt ? Quō
cōnsiliō hoc mōnstrum in litore reliquerunt ?

OMNES. Respondē, Sinōn ; nisi vērūm dicēs, membra
tua dilaniābimus.

SIN. Domum redierunt Graeci, quia urbem vestram
neque vi neque insidiis capere potuerunt. At
deam vestram timent ; itaque hoc dōnum reli-
querunt eam placandi causā. Si equō ligneō
nocēbis, O rex Trōiānōrum, magnum exitium
erit imperiō tuō ; sin equum in summā arce
pōnēs, Trōiāni Graecōs vincent.

LAO. Nōlite, cīvēs, Graecō crēdere.

DYM. Favē linguā, Lāocoōn. Impia verba loqueris.

PAN. Nōne Graecōs vincere vīs ?

HYP. Visne deae iram in nōs vertere ?

LAO. O rex, prūdēs es ! Nōli Graecō crēdere.

THY. Timidus es, Lāocoōn, quia sacerdos es. Quid
equus ligneus nōbis nocēre potest ?

PRI. O Trōiāni, Graecum audivistis. Utrum vōbis
placet facere ? Estne dūcendus in urbem equus
annōn ?

OMNES. Dūcendus.

[*Cassandra in medium ruit.*]

CAS. Cavēte, O Trōiāni, cavēte ! Hāc nocte Trōia
cadet. Sanguis uxōrum liberōrumque per viās
strātās fluet. Senēs puerique caedentur.

IUL. Pater, dēfende mē. Quid haec dicit?

CAS. Quid vidēo? Sanguinem, cadāvera, flammās,
cinerēs.

IUL. [*lacrimat.*] Insāna est. Mē occidere vult.

CAS. Ecce, domūs nostrae flammīs uruntur. Rēgia
domus ruit. Priamus gladiō occiditur. Vae
nōbīs!

PRI. Insānīs, Cassandra. Saepe haec et alia dixistī,
neque rēs male nōbīs ēvenit. Dēmentem
removēte.

[*Trōiānī Cassandram ē cōnspectū Prīamī trahunt.*]

Equum in arcem dūcite.

OMNES. Iō triumphē!

SCAENA SECUNDA. IN ARCE.

*Equus ligneus ante templum Minervae stat. Sinōn
post columnam latet.*

SIN. [*ex latebrīs prōdit.*] Graeci ex classe flammās
nōndum ostendērunt. Signum nostrōrum ducum
expectō. St! Venit aliquis. Mē in umbrīs
celābō.

[*Intrat Cassandra.*]

CAS. Vae victīs! Ante oculōs meōs Trōia ruit; san-
guinem Priamī filiōrumque eius humī effūsum
vidēo. Expergiscimini, O Trōiānī; Graeci in
mediā urbe sunt. [*Exit Cassandra.*]

SIN. Gaudeō quod nēmō huic insānae crēdere vult. Ad
mare iterum prōspiciam. Flamma oritur. Si-
gnum ab Agamemnone datur. Statim claustra
ligna revellam. [*Portam aperit.*] St! Trōiānī
dormiunt. Iam, iam dēscendite, Graeci.

[*Dēscendunt silentiō Machāōn, Thessandrus, Sthenelus, Acamās, Thoās, Neoptolemus, Menelāus, Ulixēs, Epēus.*]

MEN. Tibi, O Ulixēs, grātiās agimus, quia hoc cōnsilium audāx excōgitāvisti, et Epēō, quia equum ligneum fabricāvit. Primō ad portam maritimam tendēmus; cum vigilēs occiderimus et portam reclusērimus, in Trōiānōs dormientēs invādēmus. Silentio prōgredimini! Ad portam maritimam!

SCAENA TERTIA. IN ATRIO REGIO.

Ara in mediā aulā stat. A tergō stat Priamus senex; circum rēgem ancillae lacrimant.

PRI. Arma mihi date, ancillae. [*Alia lōricam, alia galeam, alia ocreās ferunt.*] Aptāte lōricam, figite ocreās, galeam in capite impōnite. Festināte! Nōne hostēs meam in urbem invāsērunt? Nōne meōs filiōs et comitēs et amicōs caedunt? Si ego meōs dūcam, etiam nunc dī nobīs victōriam dabunt.

[*Intrat Hecuba.*]

HEC. Quid facis, miserrime vir? Cūr tē his armīs cingis?

PRI. Rēx sum; Trōiānōs ad victōriam dūcam. Clipeum meum mihi date et gladium.

HEC. Quō ruis? [*Priamus gladium clipeumque sūmit.*] Nōn tālī auxiliō, nec dēfēnsōribus istis Tempus eget.

PRI. [*gladium trāctāre cōnātur.*] Senex nōn possum id quod faciēbam iuvenis.

HEC. Ara auxiliō erit nobis; āra nōs omnēs defendet,
aut ante āram simul moriēmur.

[*Intrat, Pyrrhō insequente, Politēs, ūnus Priamī filiōrum.*

Pyrrhus Politem hastā trānsfigit.]

POL. [*cadit.*] O meum patrem! O Trōiam dēvictam!

PRI. Tibi, qui filium ante oculōs patris occidisti, di
meritum praemium dabunt. Pater tuus Achillēs
nōn contrā senēs et puerōs pugnābat. [*Tēlum*
in Pyrrhum cōnecit, quod ille clipeō repellit.]

PYR. Ad Achillem patrem meum nūntius ibis; illi mea
tristia facta nārrābis. Morere! [*Senem ad āram*
trahit et gladiō occidit. Exit.]

HEC. Lacrimāte, ancillae! Vir meus mortuus est; cecidit
rēx Trōiānōrum. [*Fēminae lacrimant.*] Servae
erimus Graecīs; Agamemnōn nōs vinctās dē-
ducet procul ā nostrā terrā. Eheu! Eheu!

[*Intrat Aenēās.*]

AEN. Haec finis Priamī fātōrum; hīc exitus illum
Sorte tulit, Trōiam incēnsam et prōlāpsa videntem
Pergama, tot quondam populis terrisque superbum
Rēgnātōrem Asiae.

Nunc vērō dēvicta est Trōia. Nōn iam Graecīs
resistere expedit; iam tempus est mihi et meis
dē salūte cōnsulere. Senex Anchīsēs et uxor
mea Creūsa et Iūlus domī manent trementēs;
illūc quam primum redibō. [*Exit Aeneās.*]

SCAENA QUARTA. APUD AENEAM.

Anchisēs senex in sellā, capite dēmissō, sedet. Summissa iuxtā eum Creūsa Iūlum amplexitur. Omnēs ad iānuam spectant.

CRE. Vivitne adhūc Aenēās?

ANCH. Graeci sine dubiō meum filium occidērunt; mox hūc venient nōs caedendī causā.

CRE. Nōne suam uxōrem et suum filium meminit Aenēās?

ANCH. Cum dē Trōiā agitur, Aenēam decet suōrum oblivisci.

IUL. Māter, sonitum audiō pedum.

ANCH. Mors advenit. Nimis iam vixi. [*Iānuā pulsātur.*]

CRE. [*māgnō clāmōre.*] Oh! Mortem timeō.

AEN. [*audītur.*] Ego Aenēās adsum. Relaxāte claustra. [*Iūlus iānuam aperiendī causā currit.*]

CRE. O vir, gaudeō quod vīvus es.

IUL. [*lactus.*] Pater vīvus est; nunc nōs servābit. Nōlī iam lacrimāre, māter. Nōne audis, ave? Pater nōs omnēs servābit.

ANCH. Trōia ruit. Iam vivere nōlō.

AEN. Noster rēx mortuus est; corpus inanimū ēius hīs oculis vidi. Nihil ā nobīs hīc fieri potest. Nil praeter fugam nobīs restat. Vōs parāte, dum tempus habemus. Caecam viam nōvī, quā ex urbe effugere poterimus et usque ad dēsertum Cereris templum pervenire.

ANCH. Rēx mortuus est, Trōiānī victi, urbs dēlēta; nōn iam superesse volō. Discēdite, vōs; mē relinquire. Mortem manū ipse meā inveniam.

AEN. Dēdecet patrem suum relinquere. Nisi tū nōbiscum fugere volēs, in media arma redibō. Valēte, ad mortem eō.

CRE. [*ad genua virō sē iacit.*] Nōlī nōs relinquere. Ecce, genua tua amplector; abire sine mē nōn potes. Aspice filium tuum! [*Iūlum ante Aenēam pōnit.*] Parce illi!

Sī peritūrus abis, et nōs rape in omnia tēcum;
Sīn aliquam expertus sūmptis spem pōnis in armis,
Hanc primum tūtāre domum. Cui parvus Iūlus?

Cui pater, et coniunx quondam tua dicta relinquo?

AEN. Apage, femina! Viri est prō patriā mori.

CRE. Aspicite caput nostrī filii! Flamma ex capite eius oriri videtur. Quid significat? Hoc signum nōn nisi regiō in capite appāret. Rēx erit noster filius. Hoc dī signō haud incertō mōnstrāvērunt. Nōnne nunc Iūlum vīs servāre?

ANCH. Imperāvērunt dī. Nōbis faciendum est id quod dī imperāvērunt.

Iam iam nūlla mora est; sequor et, quā dūcitis, adsum.

Dī patrii, servāte domum, servāte nepōtem!

Vestrum hoc augurium, vestrōque in nūmine Trōia est.

Cedō equidem nec, nāte, tibi comes ire recūsō.

AEN. Ergō age, cāre pater, cervicī impōnere nostrae;
[*sē summittit.*]

Ipse subibō umeris [*patrem in umerōs sublevat et surgit*], nec mē labor iste gravābit;

Quō rēs cumque cadent, ūnum et commūne pericūlum,

Una salūs ambōbus erit.

[*Dextram Iūli sinistrā prehendit et, Creūsā secūte, exit.*]

THESEUS

PERSŌNAE.

Thēseus.

Aegeus : *rēx Athēnārum*

Mēdea : *maga.*

Mēdus : *filius Mēdēae.*

Civēs, ministri, praecōnēs,
militēs, ancillae.

SCAENA I. ATHENIS.

[*In regiā Aegei ; civēs per atrium ambulant ; Mēdea et filius eius sedent. Auribus arrēctis civium sermōnem audiunt.*]

CIVIS I. Audivistine tū dē advenā qui Athēnās appropinquāre dicitur?

CIV. II. Audivī, nam multa dē eō cottidīs narrantur.
Sed quō nōmine vocatur?

CIV. I. Nesciō ; Graecus autem iuvenis esse dicitur.

CIV. III. Gladius māgnus et splendidus ab eō semper geritur.

CIV. IV. Et clāvam ferream latrōnis illius Periphētae hic nunc habet. Ille enim occisus est.

OMNES. Gaudeō quod ille occisus est.

CIV. V. Nōnne alii quoque latrōnēs ab illō interfecti sunt?

CIV. VI. Multōs aliōs, hominibus infestōs, ille interfecit.
Sinis enim, a quō viātōrēs lētō horribili necābantur, ipse clāvā hūius iuvenis iam occisus est.

[*Mēdus surgit.*]

MEDUS. Dic mihi: quōmodo viātōrēs peribant?

CIV. VII. Tūne id nescis? Cacūmina summa duārum
pīnum prope humum dētrahēbat Sinis,
quibus captīvōs suōs aptābat. Deinde ca-
cūmina relaxābantur, et hominēs miserrimē
divellēbantur.

OMNES. Grātiaē dīs agendaē sunt quod ille nōn iam vivit.

CIV. I. Et aper quīdam ferōcissimus, quī ab omnibus
vicinīs timēbatur, ab eōdem virō interfectus
est.

CIV. II. Duo latrōnēs clārissimī, quī ā viātōribus valdē
metuēbantur, per hunc periērunt. Alter
Scīrōn vocābatur, alter Procrūstēs.

CIV. III. Quid? Scīrōn mortuus est? Ille hospitēs suōs
mirō modō tractābat. Nam pedēs eius lavāre
iubēbantur, dum is in summā rūpe sedet.
Quod dum faciunt, dē rūpe in mare pedibus
deiciēbantur.

OMNES. Gaudeō quod ille mortuus est.

CIV. IV. Procrūstēs quoque hospitēs suōs crudēliter tra-
ctābat. Nam sī hospitēs lēctulīs māiōrēs
erant, vel capita vel pedēs ab illō abscidē-
bantur; sīn autem breviorēs lēctulīs erant,
vī extendēbantur, et sic lēctulīs aptābantur.

OMNES. Gaudeō quod ille ad Orcum dēmissus est.

CIV. V. Quocumque iuvenis advenit, victor ab omnibus
salūtātur.

CIV. VI. Athēnis quoque ā nobīs victor salūtābitur.

[*Clangor tubārum extrā iānuam audītur. Duo praecōnēs
intran.*]

PRAECONES. Rēx noster in ātrium mox veniet; civēs
et ministrōs ad sē arcessī iubet. Venite
nōbiscum, o civēs et ministri.

OMNES. Veniēmus vobiscum.

[*Exeunt cives, deinde ministrī.*]

MEDUS. Mē iuvat hīc manēre; nam vir ille fortasse hūc adveniet, quem vidēre cupiō.

MEDEA. Mē quoque manēre iuvat.

[*Iānuā pulsātur.*]

MEDUS. Aliquem quī iānuam pulsāt audiō.

[*Vox extrā iānuam auditur.*]

VOX. Licetne mihi intrāre?

MEDEA. Aperī iānuam, mī fili. Iuvenis ipse adest.

[*Iānuā ā Mēdō aperitur. Thēseus, iuvenis māgnus et pulcher, intrat. Gladiō cinctus est, et clāvam ferream sinistrā tenet.*]

THE. Salvē, domina, quisquis es. Et tū, domine, salvē.

MEDEA et MEDUS. Salvē, advena.

MEDUS [*Mēdēae.*] Quam longum gladium fert!

MEDEA [*Mēdō.*] Quantam clāvam tenet!

THE. Longum iter ego fēcī. Laetus ad rēgiā tandem pervēnī, nam itineris mē taedet. Sed dīc mihi, domina: quō nōmine vocāris?

MEDEA. Mēdēa appellor.

THE. Et adolēscēns iste, nōnne filius tibi est?

MEDEA. Ita, meus filius est. Et tū, quis es?

MEDUS. Nōnne vir ille es, ā quō tot latrōnēs, tot ferae, tot hostēs, occīsī esse dīcuntur?

THE. Thēseus ego sum, filius rēgis Aegēī. Nōnnūllōs latrōnēs interfēcī.

MEDEA. Quid? tūne Thēseus es?

THE. Nōmen meum rēgī nūntiārī nōndum volō.

MEDEA [*sēcum.*] Hei mihi! Quōmodo advenam perdere poterō? [*Thēseō.*] Cūr nōmen tuum eum celārī vis?

THES. Facta mea eī prius nārrārī malō,

MEDEA [*sēcum.*] Aliquod cōsiliū mox inibō! [*Thēseō.*]
Sī fessus es, fortasse lavārī tibi iūcundum
erit, et novīs vestimentīs vestīrī.

THE. Grātias tibi agō, nam itinere valdē fessus sum,
et vestēs meae sordidae sunt.

[*Mēdēa manibus plaudit.*]

MEDEA. Ancillae! Chloē! Lȳdia! Dūcite advenam ad
balneum.

[*Duae ancillae appropinquant.*]

ANCILLAE. Venī nōbiscum, domine. Ad balneum iam
dūcēris. [*Thēseus ab ancillis ex atriō dūcitur.*]

MEDEA. O hominem mihi odiōsissimum! Nam tē, mī
filī, aliquandō rēgem creārī semper voluī.

MEDUS. Ego quoque rēx fierī volō; at sī Thēseus rēgis
filius est, eum, ut crēdō, rēgem post Aegeum
creārī oportet; neque ego Athēnīs rēgnāre
poterō.

MEDEA. Sed nunquam ille rēx erit. Nam prius ā mē
occidētur!

MEDUS. Quōmodo occidētur?

MEDEA. Venēnum artibus meis parābō, quod ille in
vīnō bibet. Venī mēcum in hortōs. Noxiae
herbae statim carpendae sunt.

MEDUS. Quam callida maga es, māter cāra! [*Excunt.*]

SCAENA II.

*In regiā Aegei. Pauci cives regem in atrio expectant.
Duo praecōnēs intrant.*

PRAECONES. Rēx noster adest, o cives.

[*Aegeus cum aliis civibus, ministris, militibus, servis, intrat.*]

OMNES. Salvē, rēx optime!

REX. Salvēte, cives mei. [*ministris.*] Dūcite mē ad
sellam meam.

CIV. I. Quam lentē rēx hodiē ambulat!

CIV. II. Iam aetate prōvēctus est.

CIV. III. Sānē infirmī senēs plērique fiunt.

CIV. IV. Quis nōs reget, postquam Aegeus mortuus erit?

CIV. V. Filius Mēdēae, ut crēdō, rēx noster erit.

OMNES. Doleō quia rēgī filius nōbili genere nullus est.
[*Servus intrat et ad rēgem appropinquat.*]

SERVUS. Advena quīdam ad rēgiam hodiē advēnit.
Licetne ei in atrium ad tē dūci?

REX. Ita vērō. Pauca dē eō mihi iam nārrāta sunt,
sed ipse eum multa interrogāre volō. Dūc
eum ad mē.

SER. Nunc aut in balneō est aut novīs vestibus
vestitur. Brevi tempore ad tē dūcētur. [*Exit.*]

CIV. VI. Ecce! Mēdēam cōspiciō, quae hūc currit.

[*Mēdēa intrat et ad rēgem festinat. Pōculum tenet.*]

MEDEA. O domine,—cursū anhelō—nōli accipere hunc
advenam, nam inimicus est; insidiās tibi
parat.

OMNES. Quid? Num insidiae rēgī parantur?

REX. Quid? Num insidiae mihi parantur?

MEDEA. Tibi insidiae ab advenā parantur. Illud prō certō habeo. Nisi tū cavēbis, ab illō interficiēris.

REX. Quōmodo dēfendī possum ?

OMNES. Nōs tē contrā illum dēfendēmus, o rēx. A nōbīs servāberis. Nōlī timēre.

MEDUS. In vincula ille cōniciētur. Poenās iustās dabit.

MEDEA. Melius cōsiliū ego iniī. Nam hōc in pōculō venēnum mortiferum vīnō addidī. Advena victor ā nōbīs salutābitur ; amīcē ā tē accipiētur ; deinde vīnum eī dabitur, quod postquam biberit, mortuus humī statim iacēbit.

OMNES. En callidum cōsiliū !

MEDEA [*servō.*] Puer, cape pōculum, sed nōlī vīnum gustāre. [*Servō pōculum datur.*]

[*Alter servus intrat.*]

SER. Advena iam lautus est et novīs vestimentīs vestītus. Licetne eī nunc intrāre ?

REX. Licet. Iuvat mē eum benignē accipere.

[*Thēseus intrat.*]

OMNES. Salvē tū victor. Gaudēmus quod Athēnās tandem advēnistī.

[*Rēx surgit et dextram iuvenī porrigit.*]

REX. Salvē, advena. Gaudeō quia ad rēgiam meam venistī.

MEDEA [*sēcum.*] Thēseus mox dolebit quia ad rēgiam venit !

THE. Salvē, rēx ! Gaudeō ego quod ā tē et ab omnibus civibus tam benignē acceptus sum.

REX. Accēde hūc et nārrā mihi dē factis tuis.

[*Thēseus ad sellam rēgis appropinquat.*]

CIV. VII. Quam prōcērus est ! Capite omnēs superat.

- { **REX.** Unde vēnistī?
- { **THE.** Troezēne vēnī, ō domine, ubi nātus eram.
- CIV. I.** Vir tam lātis umerīs Athēnīs rārō vidētur.
- CIV. II.** Quam valida et rōbusta bracchia ei sunt!
- { **REX.** Nōnne longum iter fecistī?
- { **THE.** Iamdiū iter faciō.
- CIV. III.** Quam longum gladium gerit!
- CIV. IV.** Quot latrōnēs illō gladiō interfecti sunt
- { **REX.** Latrōnēsne tibi molesti fuērunt? Plurimi enim latrōnēs hīs in regiōnibus habitāre dīcuntur.
- { **THE.** Per deōs immortalēs omnēs ā mē superātī sunt.
- CIV. V.** Clāva ferrea extrā iānuam relicta est.
- OMNES.** Gaudeō quod eam nōn habet.
- { **REX.** Nōnne pūgnārū tē taedet?
- { **THE.** Tāliū rērū mē valdē taedet. Nunc ōtium Athēnīs agere mē iuvat.
- MEDEA.** Tuī mē miseret. Nōnne vīnum tibi grātum erit?
- THE.** Māximās tibi grātiās agō, nam gravissimē sitiō.
- MEDEA.** [*servō quī pōculum tenet.*] Puer, dā mihi pōculum istud.
- REX.** Mihi dā pōculum, serve. Rēgis enim manibus vīnum advenae huīc dabitur . . . [*pōculum ā servō rēgī datur.*] Age, advena: optimum vīnum optimō virō bibendum est. Bibe tū. [*Thēseus pōculum capit.*]
- THE.** Tibi, ō rēx, et Mēdēae et civibus omnibus deōs salūtem ōrō.
- [*Rēx gladium Thēseī cōspicit.*]
- REX.** Hēia! Quem gladium cōspiciō? Pro dī immortalēs! Meus gladius est quem sub māgnō saxō ōlim condidī. Capulum eius eburneum āgnōscō. Nōlī bibere, mī fili! [*Pōculum*

ē manibus Thēseī rapit et humum dēicit.] Venē-
nātum est vinum.

OMNES. Quid? Rēgisne filius est?

THE. Ita, civēs, filius Aegeī sum. Pater cārissime,
quam valdē gaudeō, quam laetus tē videō!

[Thēseus bracchia collō rēgis circumdat.]

MEDEA. Frustrā hoc cōnsilium iniī. Tū, mī fili, nun-
quam rēx eris. Sed iram civium metuō.
Effugiēmus ego et tū, dum licet.

[Mēdēa et filius exeunt.]

OMNES. Rem nōn intellegimus.

THE. Rem vōbīs explicābō. Filius Aegeī sum, quem
Aethra, māter mea, ad eum iam tandem
dēmisit. Gladium, quem gerō, sub saxō
quōdam invēnī, ubi ab illō ōlim conditus erat.
Ego sōlus saxum dīmovere potuī, nam ego
rē vērā Aegeī filius sum. Sed quārē vinum
venēnātum erat?

REX. Quia Mēdēa—sed ubinam est? Num effūgit?

CIV. VI. Cum filiō ē rēgiā nūper excessit.

CIV. VII. En mulierem scelerātam!

REX. *[militibus.]* Prohibēte eam effugere! Redūcite
eam! *[Duo militēs exeunt.]* In mare cōni-
ciētur, nam poenās meritās dare ei necesse
est.

OMNES. Venēnum ipsam bibere oportet!

REX. Sed tū, mī fili, nārrā mihi dē latrōnibus quōs
vicisti.

CIV. I. Periphētēs enim—

CIV. II. Et Scīrōn—

CIV. III. Sinis etiam—

CIV. IV. Procrūstēs quoque—

CIV. V. Et aper ferōcissimus—

CIV. VI. Omnēs ab eō occīsi sunt !

CIV. VII. Thēseus ab Athēniēnsibus semper laudābitur.
[*Militēs redeunt.*]

MIL. I. Nusquam Mēdēa reperīri potest.

MIL. II. In cāligine mīrā, ut rūsticus quīdam dīxit,
quam ipsa ē flūmine apparēre iussit, cum
filio effūgit.

REX Si effūgit, nunquam hūc redibit. Nōs igitur
cēnam parābimus ; Thēseus dominus cēnae
erit, nam postquam ego mortuus erō, ab eō
urbs nostra regētur. [*Exeunt omnēs.*]

FINIS FABULAE.

VERRES

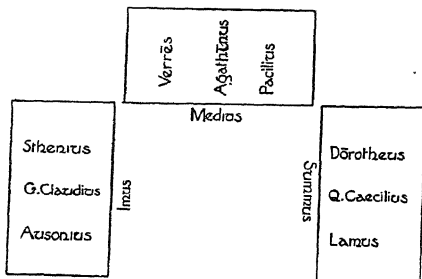
PERSŌNAE

G. Cornēlius Verrēs: <i>Siciliae</i>	Pacilius	} <i>amīcī</i> <i>Verris.</i>
<i>prōpraetor.</i>	Gāius Claudius	
Sthenius: <i>Thermitānus cīvis.</i>	Quīntus Caecilius	
Philomachē: <i>uxor Stheni.</i>	Ausonius	
Palaestriō: <i>servus Stheni.</i>	Mānius Glabriō: <i>praetor.</i>	
Agathīnus	M. Tullius Cicerō: <i>orātor.</i>	
Dōrotheus	Quīntus Hortēnsius: <i>orātor.</i>	
Lamus	Appāritor.	
	Carnificēs duo.	
	Iūdicēs.	

SCAENA PRIMA. FURTUM.

In trīcliniō Stheni.

Convīvae in lēctis accumbunt. Philomachē et Palaestriō
adstant, cēnam parant, cibum prōferunt.

PHI. Māximē, O Verrēs, gaudēmus, quod rursus nōs vīsendi causā rediisti et sic apud nōs cēnandō dignitātē magnā nōs augēs. Accipe cibōs et Falernum. Palaestriō, dispōne epulās et vīnum effunde.

PAC. Meum etiam pōculum complē, Palaestriō. [*Palaestriō cibum dispōnit et vīnum effundit.*]

VER. Veterēs amīci semper sunt optimī. Ego igitur praecipuē gaudeō, quod tot post mēnsēs iterum apud vōs cēnō.

STH. Vacuae esse Thermae vidēbantur, dum tū abes.

PAC. Vacuum etiam est pōculum meum. Facilis dēscēnsus Falerni.

AGA. Quam tristis Thermitānis erat vita, prōpraetōre absente!

DOR. Quam tē, O Verrēs, dēsiderāvimus!

LAM. Narrā nobīs tamen dē tuis errōribus.

OMNES. Narrā, O Verrēs, tē precāmur.

VER. Multās per prōvinciās errāvī; multa oppida vīsī, [*sēcum*] et spoliāvī; pulcherrima quaeque vīdī, [*sēcum*] et abstulī; multōs hominēs cōgnōvī, [*sēcum*] et condemnāvī. Ex omnibus vōs tamen plūrimum amō.

STH. Nōne vīdistī, dum errās, operā antiqua Graecīs a sculptōribus facta?

PAC. Nōne etiam vīna optima bibisti?

VER. [*Paciliō sōti*] Tacē, stulte. Nisi cavēbis, cōnsilia mea perdēs. Cūr sic nūgās agis tū cui praeium dedi? [*Pacilius dormit.*]

CAE. Vidistine insignem illam statuam Discoboli, quam Myrōn fecit?

CLA. An būculam ex aere ab eōdem sculptōre caelātam. nunc in forō Athēniēnsī positam?

AUS. An Minervae statuam a Phīdiā sculptam?

AGA. An illius cētera incluta signa in Parthenōne,
Minervae templō, posita?

DOR. An ingentem Iovis Olympiī statuam ex ebore
aurōque factam?

LAM. An statuam Mercuri summā pulchritūdine, quam
Praxiteles sculpsit?

VER. Haec omnia et inspexi et admirātus sum. Nunquam
autem tam ēgregia signa vidi quam tua, O Stheni.
Quam pulchrae sunt istae statuae!

CAE. Quam splendidae sunt tuae tabulae pictae!

CLA. Quam elegāns est tua supellēx!

PAC. [*in somnīs*] Quam iūcundum mihi est vinum tuum!

VER. At haec cochleāria praecipuē amō. Unde ea
comparāvisti?

STH. Semper ab adulēscientiā studiōsius omnia quae
antiqua et nōbilia adipisci potui, collēgi.

PHI. Quam felix sum, quae virum tam studiōsum habeo.
Nōn solum domum nostram adornat, sed etiam
tōtum oppidum.

AGA. Narrā Verrī de Himerā tuā.

DOR. Et de statuā Stēsichori poetae.

STH. Publius Scipiō Africānus hās statuās Thermitānis
dedit. Meā in domō nunc eas renovandi causā
servō. Crās tamen in publicō rursus eas pōnam.

VER. [*sēcum.*] Nunquam id faciet, si idem Verrēs sum
qui ante fui! Mox meae erunt.

STH. Si autem admodum haec cochleāria admirāris, duo
ex eis accipe. Propter amicitiam nostram tē
eis dōnō.

VER. Quam mūnificus es, O Stheni; maximās tibi grātiās
agō. Philomachē, grātulor tibi. Rē ipsā felix
es, quia tālem virum habēs. At ista signa et
statuās Himeram et Stēsichorum inspicere volō.

STH. Surgite omnēs, sī satis ēdistis et bibistis, et signa statuāsque inspicite. Pulchritudinem eōrum vōbis ipse ostendam.

[*Omnēs, Paciliō exceptō, surgunt statuās inspiciendī causā.*]

PAC. Hic Stēsichorus, haec Hīmera, hoc vīnum. Hunc . . . hanc . . . hoc . . . [Dormit.]

VER. Quam splendida sunt ista parva signa; nusquam pulchriōra vidī. Visne, mī cāre amīce, propter amīcitiam nostram pauca ex eis mihi dare?

CAE.	}	Dā Verrī signa, O cāre Sthenī, precāmur.
CLA.		
AUS.		

STH. Ignōsce mihi, O Verrēs. Quamquam enim tē amō, nōlō tamen haec dare. Cārus enim amīcus, qui mortuus est, mihi ea lēgāvit.

VER. Sī dare nōnvīs, vende mihi. Māgnū pretium tibi solvam.

CAE.	}	Vende, Sthenī. Prōpraetor tē rogat.
CLA.		
AUS.		

STH. At nihil plūris aestimō.

VER. Satis est; sestertium tibi dabō. Heus, mei amīci, auferte haec signa. Grātulor tibi, O Philomachē, quia tālem virum habēs.

[*Caecilius et Claudius et Ausonius signa removent.*]

PHI. O Verrēs, quam ingrātus es tū, quem amāvīmus, ad cēnam invitāvīmus, cochleāribus dōnāvīmus.

VER. Et hās statuās praecipuē admīror. Hīmera enim ex nōmine oppidī omnium mihi amoenissimī appellātur, et Stēsichorus poēta, ut opīnor, in hāc insulā, quam māximē amō, nātus est. Dā mihi hās statuās, tē precor, O cārissime Sthenī, propter amīcitiam nostram.

STH. Nōn meae tamen sunt, sed oppidi.

AGA.	{	Nōlī, O Verrēs, illās auferre. Quid enim dicent Thermitānī?
DOR.		
LAM.		
CAE.	{	Dā illās, Sthenī! Prōpraetor eās cupit.
CLA.		
AUS.		

PHI. O crūdēlis homō qui signa nostra statuāsque oppidi
auferendō grātiās agis!

VER. [*Stheniō.*] Cūr tuā in domō sunt ea quae oppidi
sunt?

STH. Crās enim statuās in publicō pōnere mihi in animō
est.

VER. I in malam rem, stulte! Nisi tacēbis, tē reum
faciam et condemnābō. Nōnne publicās statuās
tuā in domō retinere cōnāris? Ego sum prō-
praetor. Testēs mihi adstant. Apage!

AGA. O crūdēlissime homō!

DOR. O flāgitiōsissime praetor!

LAM. Meritō Verrēs illi nōmen est.

VER. Heus, agite, mei amīcī, auferte hās statuās et addite
quicquid supellectilis raeda nostra continēre po-
test. [*Caecilius et Claudius et Ausonius statuās
et supellectilem auferunt.*]

PHI. O mē miserrimam uxōrum!

VER. Grātulor tibi, Philomachē, quia tālem virum habēs!
Valē, O Sthenī, omnium amīcōrum mihi cāris-
sime! Māximās grātiās prō hāc grātissimā
cēnā, hīs splendidissimis dōnīs tibi uxōrique
agō. Nōlī mei oblivisci — propter amicitiam
nostram! Valē et tacē!

[*Exeunt Verrēs cum comitibus. Pacilius ex somnō sē excitat
et lentē sequitur. Sthenius, uxor, amīcī lacrimās
effundunt.*]

SCAENA SECUNDA. IUDICIUM.

In sellā curūli sedet practor, Mānius Glabriō. A sinistrā sedent iūdicēs, ā dextrā stant appāritor et duo carnificēs. Ante iūdicēs sedet Quīntus Hortēnsius, ōrātor, cum testibus; ante appāritōrem sedet Cicerō, ōrātor, cum testibus. Verrēs prope Hortēnsium stat.

GLA. Ecce, iūdicēs, ante vōs stat reus Verrēs. Cicerō eum prōsequitur, dēfendit Hortēnsius. Primō Cicerōnem audīte contrā Verrem ōrātiōnem habentem.

CIC. Stupefactus sum, O iūdicēs, quod iste ōs suum vōbīs populōque Rōmānō ostendere ausus est. Idem tamen est Verrēs quī fuit semper, ut ad audendum prōiectus, sic parātus ad audiendum. Nōn dē cēteris istis impudentis hominis sceleribus, quae vōbīs omnia cōgnita sunt, ōrātiōnem habebō, magis autem iniūriās patefaciam quās contrā Sthenium virum nōbilissimum et innocentissimum fēcit. Iste, qui multōs annōs avāritiae cupidini turpitudini sē trādiderat, tandem prōpraetor in Siciliam ivit. Ibi quid statim facere incēpit? Publicās pecūniās rapere; publica monumenta auferre; fāna omnia, immō verō tōtās urbēs nūdare; privātōs civēs spoliāre. Nōn autem necesse est haec omnia expōnere. Quis enim illa ignōrat? Attendite tamen diligenter et audīte ea quae apud Sthenium fēcit. Quod cum audiveritis, vix, ut putō, crēdere poteritis. Vēra tamen sunt omnia. Ipse enim in Siciliam inquirēdi causā profectus sum; nēmīni meus

adventus labori et molestiae erat et, ut Rōmam ē Siciliā rediī, multōs hominēs maxīmē illūstrēs mēcum rettulī. Qui testēs mei erunt.

Sthenius, hic qui vōbīs adest, Thermitānus est, antea multis propter summam virtutem honestatemque, nunc propter suam calamitatem atque istius insignem iniuriam omnibus notus. Huius hospitio Verrēs usus erat et apud eum Thermis saepe fuerat. Subito tamen, dum apud eum cenat, omnia domo eius abstulit. Nam Sthenius ab adolescentia paulo studiosius multam comparaverat supellectilem ex aere elegantem et signa splendida et tabulas pictas. Hoc fecerat non tam suae delectationis causam quam ad invitationes nostrorum hominum et suorum amicorum atque hospitium. Duas etiam publicas statuas, Himeram et Stesichorum, quas Publius Scipio Africanus, bello confecto captaque Carthagine, Thermitanis dederat, Sthenius tum renovandi causam domi curabat. Omnia tamen iste, alia rogando, alia parvi pretii emendo, alia sumendo abstulit. Quorum omnium facinorum testes citabo. Nunc vobis, O iudices, hoc monstrum condemnare fas est. [*Cōnsidit.*]

GLA. Audivistis, O iudices, crimina quae Cicerō Verrī intulit. Nunc Hortensius respondebit et pro Verre orationem habebit.

HOR. Nolite, O iudices, verbis quae iam audivistis sine testimoniō credere. Multa crimina Verrī intulit Cicerō. Nolite ante tamen sententiam certam dare aut falsis criminibus falli, quam rem veram etiam audiveritis. Non enim talis est Verrēs, qualem Cicerō vobis persuadere vult, sed vir et

nobilis et iustus et innocens. Apud amicum Sthenium cenat. Num spoliavit eum quem amabat? Num illius domum, qui omnium ei carissimus erat, nudavit? Nolite, O iudices, id credere; non enim credibile est. Re ipsa nihil Verrēs abstulit Stheni domo, nisi ea quae Sthenius aut ei propter amicitiam dedit aut iusti pretii vendidit, exceptis illis statuis quae non Stheni sed urbis erant. Aut Verrēs eas non abstulit aut, si abstulit, solum in animo ei erat id, quod urbis erat, urbi reddere. Propter brevitatem temporis haud multos testes comparare potui; nonnullos tamen citabo, viros summā honestate atque integritate, qui ipsi Stheni ad cenam aderant et iureiurando mea verba confirmabunt. [*Considit.*]

GLA. Audivistis, O iudices, orationem quam Hortensius pro Verre habuit. Nunc testes iureiurando accepto testimonium dabunt. Vestrum erit inter verum et falsum discernere et sententiam dare.

CIC. Primum Sthenium testem cito.

GLA. Apparitor, Sthenium in medium adduce.

[*Sthenius in medium adductus iureiurandum accipit.*]

CIC. Narrā, O Stheni, iudicibus id quod apud te ab isto factum est.

STH. Saepe Verrēs meo hospitio usus erat et mihi amiceissimus fuerat. Olim eum ad cenandum apud me vocavi. Advēnit. Alii amici aderant et varios sermonēs de operibus, quae Verrēs in erroribus viderat, conferēbamus. Tum meus de cochlearibus signis statuis supellectile me interrogare incēpit, quae omnia admiratus est.

Propter amicitiam nostram duo cochlearia isti dedi. Deinde signa inspicimus. Verrēs ea etiam sibi dari iubet. Recūsō, quia amicus carissimus mihi ea legāverat. Tum Verrēs ea parvi pretii emere vult. Sestertium offert. Recūsō. Statim amici istius, qui etiam apud me cenabant, mea signa auferunt. Tum iste me statuās Himeram Stēsichorumque sibi dare vult. Recūsō, quia nōn meae erant. Surdus est. Amici istius statuās auferunt. Nōdum satiati aliquid meae supellētilis eripiunt. Omnibus in raedā quam paratā extrā domum habebat positīs, Verrēs cum amicis suis abiit. Nunquam iterum ante hodiernum diem eum vidi. O me miserum, omnino nudata est domus mea.

[*Sthenius et Philomachē lacrimās effundunt.*]

CIC. Cohibē lacrimās, O Stheni, et respondē id quod verum est. Quis praeter Verrem apud te cenabat?

STH. Agathinus, Dorotheus, Lamus, amici mei et Caecilius, Claudius, Pacilius, Ausonius, amici Verris.

CIC. Quis etiam aderat?

STH. Philomachē uxor mea et Palaestriō servus.

CIC. Quid Verrī dedisti?

STH. Duo cochlearia.

CIC. Quanti signa iste emit?

STH. Sestertiō.

CIC. Te volente?

STH. Minimē, me invitō.

CIC. Quanti pretii signa stant?

STH. Deciēs; tamen mihi quidem nōn pretium habent, quia amicus mortuus mihi ea legavit.

CIC. Dedistine isti statuās et supellēctilem tuam an vendidisti?

STH. Neque dedi neque vendidi. Fūrātus enim est eās.
[*Sthenius et Philomachē lacrimās effundunt.*]

CIC. Ecce, O iūdicēs, impudentiam audāciam crudelitatem istius.

GLA. Visne, O Hortēnsi, hunc testem interrogāre?

HOR. [*Stheniō.*] Nōne Verrēs semper amicissimus tibi fuerat?

STH. Semper, dōnec omnia mea abstulit.

HOR. Nōne propter amicitiam vestram cochleāria duo Verrī dedisti?

STH. Vērūm dicis.

HOR. Ecce, O iūdicēs, quantum Verrēs illum ingrātum amābat! [*Stheniō.*] Nōne Verrēs pecūniam tibi prō signis dedit?

STH. Parvum pretium.

HOR. Scilicet, O iūdicēs, vendidit ea Verrī. [*Stheniō.*]
Cuius erant illae statuae Hīmera et Stēsichorus?

STH. Oppidī erant.

HOR. Cūr tuā in domō eās retinebas?

STH. Eās renovandās cūrābam.

HOR. Nōne iam tum renovātae erant?

STH. Sanē.

HOR. Cūr igitur nōn in publicō rursus eās posuerās?

STH. In animō mihi erat proximō diē id facere.

HOR. Audīte, O iūdicēs, id quod dicit. Is quī oppidī statuās iam renovātās ūnum diem domī retinet, semper retinēre in animō habet. Fūrātus erat eās Sthenius; Verrēs vir summā honestate restituere volēbat; neque, id quod prō certō habeo, supellēctilem abstulit, nisi aut datam aut emptam accēpit. Satis est.

GLA. Appāritor, Sthenium removē.

[*Sthenius ad locum suum redūcitur.*]

CIC. Nunc Philomacham citō testem.

GLA. Appāritor, Philomacham in medium addūce.

[*Philomachē in medium adducta iūsiūrandum accipit.*]

CIC. Aderāsne tū ad cēnam Stheniī?

PHI. Aderam. Nōne enim ūxor sum Stheniī?

CIC. Volēbatne vir tuus signa Verrī vendere?

PHI. Nōlēbat. Num ea quae amīcus ei lēgāvit vendere volēbat?

CIC. Quantum pretium Verrēs dedit?

PHI. Sestertium. Quantulum pretium! Improbissimus est—

CIC. Satis est respondēre. Eratne in animō Stheniō statuās Hīmeram Stēsichorumque proximō diē in publicō pōnere?

PHI. Ita erat. Dum cēnant, sermōnem eōrum audiēbam. Vir meus 'Crās' inquit 'in publicō rursus eās pōnam'. Et antea iterum iterumque idem dixit. Bene in memoriā habeō . . .

CIC. Satis respondisti. Abstulitne Verrēs supellētilem?
[*Philomachē lacrimās effundit; quod cum Sthenius videt, ille etiam lacrimat.*] Cohibē, tē precor, lacrimās tuās. Interrogātum iterābo. Abstulitne Verrēs supellētilem?

PHI. [*multō cum singultū.*] Ita, multam—tōtam ferē supellētilem abstulit. Iam omnīnō nūdāta est nostra domus. O mē miseram! Heu! Heu!
[*Philomachē lacrimat.*]

CIC. Audīte, O iūdicēs. Sthenius 'Crās' inquit 'in publicō rursus eās pōnam'. Cūr Verrēs nōn unum diem morātus est? Quia statuās nōn urbi reddere, sed ipse rapere volēbat.

GLA. Visne, O Hortēnsī, hanc testem interrogāre?

HOR. O iudicēs, et mulier et Stheniī uxor est Philomachē.
Quōmodo illi crēdere potestis? Scīlicet falsa
dicit virum prōtegendi causā. Si ego eam inter-
rogābō, nōne mendācia iterābit?

GLA. Appāritor, Philomacham removē.

[*Philomachē ad locum suum redūcitur.*]

CIC. Hortēnsius Philomacham nōn interrogāvit. Vērū
audire Hortēnsium nōn iuvat. Plaudite omnēs;
nam Hortēnsius silet. Nunc Palaestriōnem
testem citō.

HOR. Nōne servus est Palaestriō?

CIC. Sānē, servus est Stheniī.

HOR. Testimōnium eius nōn accipiēmus, nisi cruciātus
erit.

GLA. Verberibus tormentisque quaestiōnem habere
necesse est. Carnificēs, Palaestriōnem cruciāte.

APP. Hūc veni, Palaestriō. Mē sequere!

[*Appāritor Palaestriōnem ē iudiciō dūcit. Carnificēs se-
quuntur. Audiuntur clāmōrēs. Init Palaestriō lacri-
māns.*]

CIC. Quid scīs, Palaestriō, dē cēnā, ubi Verrēs apud
dominum tuum aderat? Tūne aderās?

PAL. [*lacrimāns.*] Aderam et, dum cibōs appōnō, multa
vidī, multa audiī. Post Verrem enim stābam,
qui saepe sēcum dicebat ea quae ego sōlus audiī.

CIC. Quid Verrēs dixit?

PAL. Dum dē errōribus suis nārrat, 'Multa oppida,'
inquit, 'spoliāvi, pulcherrima quaeque abstuli,
multōs hominēs condemnāvi.'

CIC. Animum hūc advertite, O iudicēs! Verrēs ipse
cōfessus est, ipse sē condemnat. Quid etiam,
Palaestriō?

PAL. Pacilius, amicus eius, nimis vini biberat et ebrius nūgās agebat. Verrēs ei parvā vōce ‘Tacē, stulte!’ inquit, ‘Nisi cavēbis, cōnsilia mea perdēs. Cūr sic nūgās agis tū cui praemium dedī?’

CIC. Audīvistisne, O iudicēs? Verrī in animō erat furārī; Paciliō sociō pecūniam dederat, qui ebrius factus cōnsilia perdēbat! Ecquid aliud audīvisti, O Palaestriō?

PAL. Sthenius de statuīs suis ita locūtus est: ‘Crās in publicō rursus eas pōnam.’ Tum Verrem secum murmurantem audīvi. ‘Nunquam,’ inquit, ‘id faciet, si idem Verrēs sum qui ante fui. Mox meae erunt.’

CIC. Certē igitur, O iudicēs, statuās nōn Thermitānis restituere volēbat, sed ipse retinere.

GLA. Visne, O Hortēnsi, Palaestriōnem interrogāre?

HOR. Nōlō. Nōlite vōs etiam, O iudicēs, illi credere. Servus enim est, immō verō Stheniī servus; falsa dicit dominum prōtegendī causā.

GLA. Appāritor, Palaestriōnem removē.

[*Palaestriō ad locum suum redūcitur.*]

HOR. Meōs nunc testēs citō, primum Verrem ipsum.

GLA. Appāritor, Verrem in medium addūce.

[*Verrēs in medium adductus iūsiurandum accipit.*]

VER. [*urbānē.*] Salvē, Glabriō! Valentne liberi tui et uxor? Salvēte, iudicēs! Quam calidus est aer! Pluet, ut opinor, vesperi.

GLA. Respondē, Verrēs, ad interrogāta.

HOR. Quid tū, O Verrēs, de cenā istā dicis?

VER. Male cenant in prōvinciis; pauci neque variī erant cibi. Vinum satis bonum.

HOR. At de criminibus quae Cicerō tibi intulit?

VER. Animum nōn attendebam. Quae crimina mihi Cicerō infert?

GLA. Aufer nūgās, O Verrēs. Respondē.

VER. Prīmō, nihil ex domō Stheniū abstulī, nisi ea quae mihi ā Stheniō data erant, aut ea quae mihi ā Stheniō vendita erant, aut ea quae nōn Stheniū sed oppidi erant. Nullam ergō iniūriam Sthenius ā mē accēpit. Tantum affirmō.

HOR. Audite, O iūdicēs! Vir tam iustus, tam honestus, tam innocēns pauca quidem verba dixit, sed vērā. Nōnvult enim vōs longā ornātaque orātiōne fallere, sed brevitate simplicitate veritate vōbīs persuādere. Rōmānō civi crēdite potius quam Thermitānō et uxōri et servō.

GLA. Visne, O Cicerō, hunc testem interrogāre?

CIC. [*Verrē.*] Ante istam cēnam nōne tū Paciliō pecūniam obtulistī?

VER. Hoc memoriam meam fugit.

CIC. Dedistine annōn?

VER. Dedī.

CIC. Quō cōsiliō pecūniam Paciliō dedistī?

VER. Nesciō, nisi quod eum amābam.

CIC. Propter vestram amicitiam, ut opīnor. [*Omnes rident.*] Ista cochleāria, cūius erant? Stheniine? an urbis?

VER. Stheniū.

CIC. Datane sunt tibi an vendita?

VER. Data.

CIC. Et signa ista?

VER. Ea ēmi.

CIC. Quanti?

VER. Deciēs sestertiū.

CIC. Et statuae istae?

VER. Oppidī erant, neque in domō Sthenī manēre debēbant.

CIC. Quō cōnsiliō tū eas remōvistī?

VER. Eas Thermitānis restituendī causā.

CIC. Restituistīne?

VER. Ita vērō. Restitui.

CIC. Audīte, O iūdicēs, hunc mendācem. Verris enim in domō ipse invēni statuās, neque unquam Thermitānis reddidit neque unquam in animō ei erat hoc facere. [Verrī.] Abstulistīne supellectilem Sthenī?

VER. Negō.

CIC. Satis audīvimus.

GLA. Appāritor, Verrem removē. [Verrēs ad locum suum reducitur.] Quem nunc citās, O Hortēnsī?

HOR. Gāium Claudium testem citō.

GLA. Appāritor, Gāium Claudium in medium addūce. [Claudius in medium adductus iusiurandum accipit.]

CIC. Abstulitne Verrēs cochleāria ē domō Sthenī?

CLA. Ita, ea abstulit.

CIC. Emitne an data accēpit?

CLA. Emit.

CIC. Quanti?

CLA. Nōn meminī.

CIC. Et signa?

CLA. Etiam ea emit.

CIC. Quanti?

CLA. Ducēnis sestertiis.

CIC. Et statuās?

CLA. Nōn eas remōvit.

CIC. Et supellectilem?

CLA. Sthenius eam Verrī propter amicitiam suam dedit.

CIC. Audīvistis, O iūdicēs, hūius testimōnium omnīnō

verbis Verris contrarium. Appāritor, removē
Gāium Claudium.

[*Claudius ad locum suum reducitur.*]

GLA. Quem nunc citās, O Hortēnsī?

HOR. Quintum Caecilium.

GLA. Appāritor, Quīntum Caecilium ante iūdicēs addūce.
[*Caecilius in medium adductus iusiurandum accipit.*]

CIC. Abstulitne Verrēs cochleāria ē domō Stheniī?

CAE. Minimē, nōn ea abstulit.

CIC. Et signa?

CAE. Ita, signa nōnnūlla Sthenius ei dedit.

CIC. Et statuās?

CAE. Statuās Hīmeram Stēsichorumque Verrēs ēmit.

CIC. Et supellectilem?

CAE. Hanc etiam ēmit.

CIC. Prō deōs immortāles! nunquam testimōnium
magis contrarium quam verba hōrum testium.
Nunc, O iūdicēs, insolentiam istius percipere
potestis.

GLA. Appāritor, Quīntum Caecilium removē. [*Caecilius
ad locum suum reducitur.*] Visne, O Hortēnsī,
aliōs testēs citāre?

HOR. Unum alium citō nōmine Pacilium.

GLA. Ego etiam Pacilium audire volō. Appāritor,
Pacilium ante iūdicēs addūce.

[*Pacilius in medium adductus iusiurandum accipit.*]

CIC. Aderāsne ad cēnam Stheniī cum Verre?

PAC. [*bālbūtiēns.*] Aderam.

CIC. Ebriusne erās an sōbrius?

PAC. Mehercle, cūr id scīre vīs?

CIC. Nōhī mē interrogāre, sed mihi interrogantī re-
spondē.

PAC. Vērūm dicis; ēbrius eram.

CIC. Cūr igitur hīc adesse audēs et testimōnium dare
dē cēnā ubi ēbrius erās?

PAC. O Cicerō, parce mihi! scīlicet pauper sum et
pecūniam ā Verre prō testimōniō accēpī.
[*Verrēs ē iūdicīō effugit. Omnēs praeter
Hortēnsium sibilant.*]

CIC. Nunc tandem testis vērūm testimōnium dat. Ecce
enim, O iūdicēs, effugit Verrēs, nam vērītatem
timet.

PAC. Tandem, Verre absente, vērūm dicere audeō.

CIC. Perge, Pacilī, tibi crēdimus.

PAC. Pecūniam etiam ante cēnam Sthenī accēpī. Sem-
per enim Verrī in animō erat hominem inno-
centissimum spoliāre.

GLA. Quid dicis, O Hortēnsī?

[*Hortēnsius ē iūdicīō effugit.*]

GLA. Satis, O iūdicēs, et audīvistis et vīdistis. Senten-
tiam date!

[*Iūdicēs principi sententiās dant.*]

PRINCEPS IUDICUM. Condemnāmus Verrem fūrtī.

GLA. Condemnātus est Verrēs.

[*Omnēs plaudunt. Sthenius et Philomachē sibi
grātulantur. Gaudent Thermitānī.*]

FINIS.

**OXFORD: HORACE HART
PRINTER TO THE UNIVERSITY**

UNIVERSAL
LIBRARY

114 310

UNIVERSAL
LIBRARY

